

Avuția națională a României în perioada postbelică, 1947-1948¹

dr. Victor AXENCIUC

Cercetarea avuției naționale în perioada 1947-1948 este concepută din mai multe rațiuni: în primul rând, celelalte etape ale investigației s-au situat la intervale de timp de un deceniu sau două, în funcție de condițiile istorice care le-au dictat, ultima fiind cea referitoare la anii antebelici 1938-1939; actuala cercetare s-ar situa, astfel, la un deceniu; în al doilea rând, din punct de vedere economic, anii 1947-1948 se plasează la hotarul dintre două regimuri al economiei capitaliste și al economiei sociale. Astfel, indicatorul sintetic macroeconomic va estima avuția națională a României la încheierea primei epoci de dezvoltare în sistemul pieței libere și la începutul perioadei economiei centralizate. Anii 1947-1948 mai au, totodată, semnificația stării postbelice a economiei, asemănătoare celei din anii 1920-1922, de după primul război mondial; condițiile economiei românești de la sfârșitul deceniului cinci apăreau însă mult mai grele și mai grave, generate de poziția internațională a României, de data aceasta, de țară învină să și încărcată cu obligații externe considerabile, care au trebuit să fie plătite din potențialul material finanțiar deteriorat al țării după patru ani de război.

Avuția națională a României, din anii

1947-1948, va apărea în comparație cu toate celelalte perioade precedente, cu o diminuare substanțială de valoare, provenind din sursele diferite pe care le prezentăm:

- a) în întreg deceniul 1939-1948, din cauză războiului ce a urmat și a consecințelor sale, economia națională, nu a înregistrat o direcție de dezvoltare; din contră, trăsătura sa generală s-a exprimat într-o creștere slabă în primii ani, 1939-1940, și ulterior în reducerea drastică a producției naționale, a venitului național, dispărând practic orice acumulare semnificativă de avuție;
- b) rapturile teritoriale din anul 1940 au diminuat suprafața țării cu 100,9 mii de km², respectiv cu 34,1%, iar populația cu 6,8 mil. de locuitori, adică cu 34% față de anul 1938, reducând într-o proporție asemănătoare și avuția națională a țării; chiar dacă la sfîrșitul războiului nordul Transilvaniei revine la România, majoritatea teritoriului național sustras a rămas înstrăinat, cu tot patrimoniul de valori naționale;
- c) dominarea în timpul războiului, până în august 1944, a țării de către fortele militare germane a fost însoțită de extorcare, pe diferite căi, a economiei naționale, generând scăderea avuției materiale;

¹ Acest capitol reprezintă ultima parte a programului de cercetare a avuției naționale a României întreprinsă în ultimii ani. Menționăm că tema a abordat, indicatorul global pentru perioadele 1860-1864; 1880-1884; 1900-1904; 1912-1914; 1920-1922; 1938-1939. Cu studiul avuției naționale în anii 1948-1949 am adus investigarea subiectului la pragul anilor '50, de când instituția centrală de statistică a trecut la elaborarea indicatoului sintetic, fonduri fixe și, ulterior, avuție națională; aceasta ar crea condiții pentru recalcularea, în vederea comparabilității, cu metode statistice adecvate, și urmărirea indicatorului global avuție națională, pe termen lung, de la 1860 până la 1990.

- d) susținerea, timp de patru ani, a războiului cu un consum foarte mare de bunuri materiale a avut aceleași efecte asupra patrimoniului național;
- e) distrugerile de război provocate de acțiunile militare, de retragarea trupelor germane, de bombardamentele forțelor aliate în 1944, de războiul purtat pe teritoriul național au adus pagube mari tuturor sectoarelor economiei naționale;
- f) la acestea se adaugă, conform Armistițiului și Tratatului de pace, bunuri materiale și servicii livrate armatei sovietice în timpul războiului din Vest, restituiri de bunuri și valori evacuate din Transnistria de autoritățile române în timpul războiului din Est, precum și despăgubiri de război impuse României prin Tratatul din 1947;
- g) în sfârșit, trebuie menționată seceta consecutivă din anii 1945 și 1946, cu efecte dezastroase pentru o țară a cărei economie se sprijinea, în principal, pe agricultură.

Ca o consecință a constatărilor menționate, în intervalul celor opt ani 1940-1947, consumul militar și cel civil au prevalat asupra producției, venitul național precar nu a putut acoperi întotdeauna integral acest consum; acumularea a dispărut practic, după 1943 apelându-se pentru necesități la substanța acumulată anterior; s-au diminuat uneori pînă la epuizare, rezervele materiale și valorice publice ale statului, cât și ale majorității gospodăriilor particulare. Avuția națională a României s-a redus într-o măsură fără precedent în istoria modernă; procesul de reproducție, cu toate eforturile angajate a început să dea roade abia din 1947, fără însă să refacă sensibil volumul patrimoniului material al țării. Astfel, nivelul avuției României era mult diminuat, în comparație cu cel din anul 1938. Venitul național, estimat la teritoriul postbelic al țării, reprezenta după război, în

1945, numai 49% din volumul celui din 1939¹.

Estimarea avuției naționale în anii 1947-1948 ridică, de altfel, și importante probleme de calcul, de evaluare a diferențelor sale componente, respectiv de folosire a prețurilor și instrumentelor monetare. Între acestea menționăm informația statistică precară și incompletă, accentuată de întârzierea publicării unor categorii de date economice și deci și a necalcularii acestora de către instituțiile abilitate, în perioada 1940-1945; între anii 1941 și 1948 nu a mai apărut nici un Anuar statistic și nici alte publicații statistice complete. Nu există pentru intervalul de timp 1943-1948 statistici industriale, bancare, de comerț interior și comerț exterior, după modelul celor interbelice.

Ca surse complementare cercetării noastre, de mare utilitate sunt rezultatele recesământului populației, cel agricol, al inventarului întreprinderilor particulare și publice din anul 1948, materialele statistice din arhiva Comisiei Naționale pentru Statistică, precum și unele date economice obținute și reproduse în periodice de profil, de la departamentele economice ale vremii. Este necesar să precizăm că dacă pentru alte perioade, din prima jumătate a secolului XX, există unele estime, mai precise sau mai lejere, asupra avuției naționale a României, la nivelul anilor postbelici 1947-1948, ca de altfel pentru toată perioada dintre 1940-1980, nu s-au publicat date asupra acestui indicator sintetic global.

O altă problemă esențială privește exprimarea bănească a valorii diferențelor elemente ale avuției naționale. Anii 1940-1947 august au cunoscut cea mai mare depreciere a monedei naționale, inflația diminuând, în diferite domenii, de zeci de

¹ M. Georgescu Roegen, *Modificări structurale în venitul național al României în urma celui de-al doilea război mondial*, București, 1947, p. 7.

mii de ori puterea de cumpărare a leului. Reforma monetară din 15 august 1947 a adus, pentru scurt timp, leul la puterea de cumpărare apropiată de nivelul anului 1938, după care inflația s-a manifestat din nou, mai moderată, într-o creștere a prețurilor de cca 20 ori până la ultima reformă bănească, în ianuarie 1952. Astfel că moneda din 15 august 1947, care a servit la stabilirea noilor prețuri pentru bunuri și servicii în economia națională, este supusă, încă din primul an, degradării. Piața internă a bunurilor apărea încă dezechilibrată atât din cauza existenței mai multor prețuri pentru același produs - de colectare, de achiziție fixate de stat, rationalizate și libere, de bursa neagră etc. - cât și datorită cererii mai mari față de ofertă, pe termen mediu, la unele categorii de bunuri; la altele, ca cele imobiliare, pământul de pildă, după Reforma agrară din anul 1945, oferta era mai mare decât cererea, din care motiv prețul terenului a marcat o certă tendință de coborâre; prețurile bunurilor imobiliare urbane - case, clădiri etc. - din contra, din cauza marelui val postbelic de migrație a populației rurale către orașe, mânănată de mizeria satelor, care a sporit cererea de spațiu locativ, le-a plasat pe direcție ascendentă.

Piața și prețurile, cererea și oferta au fost de asemenea puternic dereglate în perspectiva politică regimului comunista de etatizare a întreprinderilor economice particulare și de cooperativizare a gospodăriilor rurale, cu efecte disfuncționale asupra formării libere a prețurilor la principalele mijloace de producție, care constituiau fondul de bază al avuției naționale.

Prin urmare, variantele prețuri ale bunurilor și serviciilor materiale din anii 1947-1948 nu corespundeau unei stări normale a economiei de piață, mai mult sau mai puțin echilibrată prin cerere și ofertă, și nu puteau constitui un etalon de măsurare a activului material al avuției

naționale. Aceste prețuri, chiar stabilizate la 15 august 1947, nu puteau oferi nici temei științific pentru comparația, în dinamică și structură a indicatorului avuție națională, din acești ani, cu estimările din perioadele precedente, realizate în programul nostru de cercetare.

În scopul eliminării acestor impiedicări acceptăm, ca și pentru calculul avuției naționale din anii de după primul război mondial, 1920-1922, când acționau unii factori negativi asemănători, ca evaluarea componentelor indicatorului sintetic luat în studiu, pentru anii 1947-1948, să folosim o metodologie compatibilă, respectiv să comensurăm valorile bunurilor și serviciilor materiale cu moneda și prețurile anilor antebelici 1938-1939, de la sfârșitul perioadei de relativă stabilitate și inflație moderată; aceasta ar elibera în majoritate efectele condițiilor perturbatoare menționate.

Desigur, din soluția propusă izvorăsc alte dezavantaje între care principalul ar fi următorul: exprimate în prețurile anilor 1938-1939 unele elemente ale avuției naționale din anii 1947-1948 s-ar infățișa în mărimi valorice diferite, în măsură mai mare sau mai mică, față de realitate. Dar cum estimarea avuției naționale, în principiu, nu are ca scop realizarea, vânzarea ei la aceste prețuri, ci determinarea cuantificată a dimensiunilor și structurii sale, soluția propusă este mult mai bună din punct de vedere metodologic decât cea a prețurilor curente, disproporționate ale anilor 1947-1948. Rămâne încă de rezolvat estimarea bunurilor și a serviciilor exprimate, inițial, nu în unități naturale, ci în forma bănească curentă, precum și alte aspecte datorate reducerii teritoriului și populației, cu întreg patrimoniul de valori materiale, în comparație cu mărimea lor din 1938. Modalitățile de soluționare vor fi discutate la fiecare capitol, acolo unde este cazul.

În ceea ce privește aria de cuprindere a indicatorului avuție națională, ca și

pentru perioadele investigate din intervalul 1860-1939, am inclus bunurile materiale și valorice acumulate, produse de activitatea umană, cât și cele naturale supuse valorificării și cuantificabile. Pentru extinderea cercetării la alte elemente nemateriale pe care le recomandă, iar uneori chiar le încearcă cercetările și metodologiile contemporane, cum sunt: resursele umane, stocul de cunoștințe asupra producției, de cunoștințe științifice, precum și resursele naturale generale - apa, aerul - sau玄ome - lumina, căldura etc., pentru toate aceste componente reale ale patrimoniului de existență și dezvoltare a națiunii, încă nu sunt pregătite metode de cuantificare și instrumente de investigație.

În continuare vom examina, urmând tipologia adoptată și pentru perioadele anterioare, componentele activului și pasivului avuției naționale.

I. Agricultura și silvicultura

1. Pământul

În deceniul cinci al secolului XX, ca și în întreaga istorie precedentă, pământul cu bogățiile solului și subsolului rămâne principala avuție naturală a națiunii. România, deși parcursese aproape un secol de prefaceri fundamentale, de la sistemul feudal la cel modern al economiei generalizate de piață, de la procese și mijloace de muncă exclusiv manuale spre cele mecanizate, din care industria mecanizată s-a impus în prim-planul eficienței muncii sociale, continua, prin structura populației active și preponderența produșului social¹, să-și mențină profilul și caracterul general de țară predominant agrară.

¹ În anul 1948 populația în agricultură și silvicultură constituia 76,3% din total, iar venitul național din agricultură depășea pe cel din industrie cu 20%. Anuarul statistic al României, 1990, p. 232; Breviarul statistic al R.P.R., 1958, p. 131.

Estimarea valorii pământului utilizabil se face în studiul de față numai asupra solului nu și a subsolului. Constituția din 1923 și apoi cea din aprilie 1948 prevedeau dreptul de proprietate a statului asupra subsolului; articolul 6 al Constituției din 1948 menționa că bogățiile de origine natură ale subsolului, zăcămintele minerale, izvoarele de energie naturală aparțin statului, ca bunuri comune ale poporului. Reprezentând proprietatea publică, subsolul nu se înstrăina, nu se vindea și nu se cumpăra și, prin urmare, nici o instituție oficială nu se grăbise să estimeze valoarea acestor bogății. Legile speciale adoptate în anul 1924, în virtutea prevederilor Constituției din 1923, permiteau exploatarea unor perimetre ale bogățiilor subsolului contra unei rente, redevențe; dar pe această bază nu se poate calcula valoarea resurselor subsolului. Astfel, un sector deosebit de important, mai ales în condițiile contemporane, când zăcămintele miniere și minerale au dobândit o însemnatate considerabilă pentru industrie nu a putut fi estimat. Deși, în studii speciale s-ar putea estima și acest sector, dar acestea depășesc cadrul scopului propus, în programul de cercetare.

Suprafața² supusă evaluării în anul 1948 se compunea din următoarele categorii de teren, după modul de folosintă³, în mii ha:

² Direcția Centrală de Statistică, Dezvoltarea agriculturii R.P.R., 1938-1959, vol. I, p. 61.
³ Menționăm că datele provin din Ancheta Institutului Central de Statistică din anul 1947 și nu de la Recensământul agricol al anului 1948, care arăta următoarea compozitie a suprafeței țării: teren arabil și grădini - 8791 mii ha; fânețe - 1487 mii ha; păsuni - 2429 mii ha; vîl - 207 mii ha; livezi - 124 mii ha; păduri - 4830 mii ha; curți - 60 mii ha; alte terenuri - 970 mii ha; bălti și lacuri - 768 mii ha; suprafața ocupată de orașe - 556 mii ha; neidentificat - 174 mii ha. S-a considerat, probabil, că recensământul din 1948 nu a corespuns realității.

Suprafața totală a țării din care:	23 750
Suprafața agricolă din care:	14 714
- arabil	9 750
- pășuni naturale	2 820
- fânețe naturale	1 696
- vii și pepiniere	227
- livezi și pepiniere	221
Păduri	6 487
Bălți și lacuri	840
Alte terenuri	1 709

Estimarea categoriilor de suprafețe agricole utilizabile se va calcula după prețul mediu pe ha, pe țară, rezultat din cercetările anului 1938. Subliniem că acesta este un preț convențional întrucât, în mod real pământul, în diferite zone geografice, are calități diferite de fertilitate și este situat la distanțe diferite de localități, ceea ce determină variații sensibile de preț. Totuși, ca medie generală pe țară, după un studiu al Direcției de economie agrară din Ministerul Agriculturii¹, în anul 1938 prețul pământului pe ha se aprecia astfel: arabil - 20610 lei; fânețe - 20680 lei; pășuni - 10250 lei; plantații vii - 23370 lei; livezi de pomi - 17510 lei pe ha. În consecință, înmulțind suprafețele respective cu prețul mediu obținem valorile următoare, în mil. lei.

Pământ arabil	200 947,5
Pășuni naturale	28 905,0
Fânețe naturale	35 073,3
Vii și pepiniere	5 305,0
Livezi și pepiniere	3 869,7
Total	274 100,5

Suprafața agricolă a țării se estima, astfel, la 274,1 miliarde de lei.

2. Fondul forestier

Un alt capitol important al bogățiilor solului românesc era reprezentat de fon-

dul forestier al țării. Deși redus sensibil, prin tăierile și defrișările masive de la sfârșitul secolului XIX începând, după instalarea a sute de kilometri de căi ferate forestiere, de funiculare de exploatare și mii de gături, masivul împădurit al țării mai reprezenta 27,3% din suprafața sa.

Calitatea pădurilor se degradase mult, în deosebi în perioada interbelică, când exploatarea a depășit creșterea naturală cu 30-50%. Au rămas întregi, neatinse de fierăstraie și topoare, doar pădurile mai greu accesibile transportului și instalațiile de prelucrare primară. În timpul războiului, când exportul lemnului brut și al cherestelei nu mai avea acces pe piețele tradiționale ale produselor românești, din cauza barierelor dintre beligeranți, exploatarea pădurilor devine mai moderată, permitând refacerea parțială a fondului forestier, prin creștere, nu însă prin replantarea terenurilor despădurite.

În anul 1945, după încheierea războiului, se reiau exporturile de lemn a căror pondere, alături de produsele petroliere, sporește mult datorită lipsei cerealelor, cauzată de cei doi ani de secetă accentuată; aceasta a revigorat exploatarea pădurilor, dar prețul lemnului nu a sporit; majoritatea exportului mergea în URSS, pe baza unor acorduri cu clauze de preț la nivelul anului 1938, conform Convenției de armistițiu, ceea ce nu se repercuția în prețul pădurilor. Pe de altă parte, ca și în privința pământului, piața liberă a transacțiilor de păduri, în anul 1948, nu mai funcționa din cauza trecerii fondului forestier particular în proprietatea statului, conform Constituției din aprilie 1948. Articolul 6 menționa că pădurile aflate în proprietatea persoanelor fizice sau juridice, de drept privat și public, terenurile degradate și neregenerate, păsunile despădurite și golorile de munte, situate în perimetru acestor păduri, se treceau în proprietatea statului. În consecință, nu există nici estimări oficiale nici neoficiale, asupra prețului mediu al pădurilor.

¹ Arhivele Naționale ale României, Depozitul Slobozia, Fond Ministerul Agriculturii, Direcția de economie agrară, dosar nr. 11/1938, fila 4.

După structura esențelor, în anul 1947, pădurile de codru, în suprafață de producție de 5729 mii ha, se distribuia astfel: 25,1% răshinoase, 34,6% fag, 20,5% stejar și 19,8% alte foioase¹. Cele mai valoroase erau răshinoasele și stejarul, al căror preț pe ha era și cel mai ridicat dintre toate esențele.

De relevat faptul că după închiderea primului război mondial, necesitățile de reconstrucție a economiei țărilor europene, foarte beligerante, au solicitat immense cantități de lemn de construcție, ceea ce a urcat de 2-3 ori prețul antebelic și o dată cu aceasta și valoarea pe ha a pădurilor, care a ajuns la peste 34000 de lei. O dată cu criza economică din 1929-1933 prețul lemnului pe piața europeană scade drastic și până la 1938 nu se mai redreseză, din cauza ofertei de dumping a celor doi mari exportatori ai continentului URSS și Suedia. După aprecierile Ministerului Agriculturii (aceeași sură de arhivă), se estimează valoarea medie pe țară a unui ha de pădure la 10000

de lei². Alte surse³ dă valori și mai reduse. Acceptăm prețul mediu de 10000 de lei pe ha de pădure, care apare considerabil mai redus, în raport cu prețul foarte ridicat al lemnului, pentru această perioadă de reconstrucție, întrucât economia românească nu mai putea participa liber la formarea prețurilor mondiale.

În consecință, înmulțind suprafața păduroasă de 5729,4 mii ha cu prețul mediu pe ha - 10000 de lei - obținem valoarea terenului forestier, reprezentată de sol și masa lemnoasă a acestuia, în sumă de 57294 mil. de lei.

Pe lângă faptul că era principala sură de lemn, pădurile mai furnizau o serie de produse secundare: vânăt, ciuperci, plante medicinale, fructe sălbatice etc.; capacitatea de producție a acestora constituia o bogătie a sectorului forestier. Estimarea acesteia nu se mai poate face pe cale directă, ca la capitolele precedente; se va folosi metoda cea mai larg răspândită în evaluarea avutiei naționale, de autorii unor asemenea studii, aplicată în secolul XIX și prima jumătate a secolului XX, aceea a capitalizării veniturilor. Ea pornește de la cunoașterea venitului acestui bun, nu a valorii bunului care constituie componentă a avutiei materiale; astfel autorii menționați consideră aproape o dogmă ca în estimarea patrimoniului material al națunii să se pornească de la renta pământului, de la veniturile din chirii, veniturile capitalului industrial etc. După principiul capitalizării valoarea unui bun era egală cu dobânda acumulată pe care ar obține o sumă depusă la bancă pe un anumit interval de timp; de pildă, o sumă de 1 milion depusă la bancă, cu o dobândă de 5% pe an

¹ După surse din arhiva CNS - Anuarul statistic al României pe anul 1948, - elaborat și rămas nepublicat - suprafața împădurită a României în anul 1948 era de 6704,7 mii ha, din care teren cu păduri propriu-zise - 5974,8 mii ha, poeni de munte - 408,6 mii ha; goluri de munte - 218,2 mii ha; neproducțiv - 75,7 mii ha, terenuri de cultură, grădini - 27,5 mii ha. Dar suprafața păduroasă, respectiv cea ocupată complet de copaci, de pădure, se estima la 5729,4 mii ha, care pe specii se distribuia astfel: răshinoase - 1466 mii ha; stejar - 878 mii ha; fag - 1981 mii ha; alte esențe tari - 1092 mii ha; esențe moi - 312 mii ha. Raportul era dezavantajos pentru răshinoase cu numai 25,6% din total, față de 74,4% esențe foioase. În 1948 suprafața pădurilor țării, după natura proprietății se clasifica în modul următor: domeniul statului - 1880 mii ha; proprietatea persoanelor juridice - 3310 mii ha; iar a particularilor - a țăranilor cu mică gospodărie, cca 495 mii, o suprafață de 1515,5 mii ha. (Sursa: CNS, p. 294, 298).

² Arhivele Naționale ale României Depozitul Slobozia, Fond Ministerul Agriculturii, Direcția de economie agrară, dosar nr. 11/1938, fila 4.

³ Encyclopedie Românească, vol. IV, p. 968; Lucian Turdeanu, Avutia Națională a României, în Tribuna economică, nr. 45, 15/1947, p. 15.

are nevoie de 20 ani ca să atingă valoarea capitalului, cu alte cuvinte dobânda se capitalizează cu 5% în 20 ani. În cazul venitului unui bun formula este aceeași: dacă dobânda medie a pieței este de 5%, pentru a afla valoarea bunului se înmulțește venitul cu numărul anilor de capitalizare.

În cazul produselor secundare ale pădurilor României în anul 1938, și nu există nici un motiv ca până la 1948 să fi existat schimbări esențiale, valoarea pe ha a acestora s-a calculat la 103 lei; ele aduceau deci un venit anual pe ha de 103 lei, care calculat cu dobânda medie bancară de 5% ar reprezenta un capital de 2060 de lei la ha. Înmulțind cu suprafața pădureasă, de 5729,4 mii ha plus 626,8 mii ha poieni și goluri de munte cu 2060 lei la ha se obține suma de 13093,8 mil. de lei¹. Nu s-au putut estima, rămânând în afara calculului drumurile forestiere, podurile, bazele și amenajările de protecție, casele de vânătoare și de adă-

post ale personalului silvic etc.

Limitându-ne la cele două poziții ale patrimoniului forestier, lemnul pe picior, terenul și produsele secundare, capitalul silvic se estima la **70387,8 mil. de lei**.

3. Lacurile, bălțiile și terenurile inundabile

Acestea constituiau o sursă importantă de bogătie acvatică a țării reprezentată în special de pește, stuf, papură, vânăt specific bălților, salcie și alte specii ale pădurilor de luncă, terenuri inundabile etc. Modul și gradul lor de valorificare s-a schimbat în decursul timpului. Inițial interesa doar peștele, vânăt din bălți, lacuri și apele curgătoare care asigura hrana localnicilor și marfă conservată - sărat - vândută în toate colturile țării.² Pe măsură sporirii cererii de terenuri arabile și de pășuni, întinsa suprafața inundabilă a Dunării și a bălților sale este tot mai mult folosită în aceste scopuri. Dovadă este că și statistica oficială face corecturile necesare în înregistrările referitoare la structura după folosință pământului. Astfel, în 1937, Institutul de Statistică, când întocmește statistică agricolă a țării, elaborată până atunci de Ministerul Agriculturii și Domeniilor, la categoria "alte terenuri", cifrată cu un an înainte la 4697 mii ha, micșorează suprafața la 3157 mii ha, diferența fiind trecută la pășuni și fânețe.

Până în anul 1948 suprafața acestei categorii - lacuri, bălți, terenuri inundabile -

¹ Atrage atenția faptul că între metoda estimării directe a avuției naționale și cea a estimării indirecte, prin capitalizarea venitului sau a rentei apar deosebirile, uneori apreciabile, ale mărimii valorii elementelor avuției naționale, după cum arată cazul de față. Estimarea valorii pădurilor s-a făcut pe calea cea mai clară și distinctă, fără dubii asupra calculului; s-ar fi putut face evaluarea fondului forestier pe bază creșterii masei lemnioase, ca medie anuală, la ha, apreciată de specialiști, desigur, în mod diferit, de la 200-360 m³. Această soluție, cu o aproximare destul de mare, funcție de cele două variabile - creșterea anuală medie pe ha diferită însă după speciile de copaci, a masei lemnioase și prețul mediu anual al lemnului la baza de exploatare ne-ar conduce la obținerea venitului mediu anual pe care, apoi ar trebui, pentru a afla capitalul forestier, să-l capitalizăm cu rata dobânzii medii anuale. La rândul său dobânda medie anuală este și ea o mărime relativă, din mai multe puncte de vedere, astfel că mărimea valorii fondului forestier, calculată pe această cale, nu ar obține, după părerea noastră, o certitudine mai mare.

² Bogăția de pește a țării, conform ultimelor statistică antebelice 1938-1939 și după declarațiile pescarilor - cca 11000 - care pescuau, numai în apele statului, se ridică la cca 25000 tone anual, cantitate mult subevaluată după aprecierile specialiștilor, la 30-40% față de realitate. În acest an s-au prins în apele statului 19,8 mii t. pește de apă dulce și 5,1 mii t. pește de mare și migratori, iar cantitatea de icre negre obținută, declarată a fost de 21833 kg (Anuarul statistic al României, 1939 și 1940, p. 441-443).

nu suportă modificări, în afară de cea dictată de reducerea teritorială a țării, prin ocuparea Basarabiei, a cărei parte sudică cuprindea peste 46 mii de ha de asemenea suprafațe; nu s-au construit îndiguri sau alte lucrări de recuperare și apărare a întinderilor cultivabile. După statistică din 1948 bălțiile și lacurile se extindeau pe 839,5 mii de ha; nu se menționează suprafața inundabilă. Studiile de specialitate consideră o producție medie de pește la ha, în diferite bălți, între 30-60 kg. Anuarul statistic al României pe anii 1939 și 1940, arată randamentul mediu la ha în principalele bălți ale statului, între 139 kg/ha în Tașaul-Constanța și 543 kg/ha în Crapina-Brăila.¹

Celealte surse de apă, cele curgătoare - Dunărea și râurile țării, au un potențial mult mai redus, deși suprafața lor este însemnată; șenalele Dunării și Deltei au 1421 km; litoralul Mării Negre - 234 km; șenalul râurilor - 6463 km.

În scopul evaluării acestui capitol din avuția națională vom folosi, pentru anul 1948, metoda capitalizării venitului, spre deosebire de calculul perioadei anterioare, când sursele au permis estimarea directă a bunurilor; menționăm, de asemenea, că evaluarea la nivelul anului 1939 a avut în vedere numai partea domeniului care aparținea statului.

Principalele venituri, în 1948, proveneau din pescuit, din culturile terenurilor inundabile și din resursele plantelor specifice - trestie, papură, crânguri etc.

Pentru a evita orice supraestimare se utilizează minimul randament, estimat de specialiști, la 30 kg pește² la ha; cele 839,5 mii ha de bălți și lacuri ar produce anual minimum 25,2 mii de tone de

pește, care aproape coincide cu peștele prisă în bălțiile statului, în 1938. Considerăm că restul bălțiilor, Dunărea, râurile și Marea Neagră mai asigură, după unele aprecieri, încă 65%; obținem astfel o cantitate minimă, evident sub nivelul capacitaților productive, de 41,6 mii t. de pește.

Prețul mediu al peștelui în 1938, în comerțul de detaliu pe țară era de 44 lei/kg, în comerțul de gros de 16 lei/kg; în apă, neprins, prețul mediu se estima la jumătate din prețul de gros, respectiv, 8 lei/kg, ca medie între speciile cele mai scumpe - cegă, nisretu - și cele mai ieftine - albitoră, babușcă, guvizi. În consecință, cele 41,6 mii tone de pește cu 8 lei/kg se apreciază la o valoare de 332,8 mil. de lei; acesta ar reprezenta venitul anual al fondului piscicol; nu mai deducem din acesta cheltuielile de exploatare, întrucât randamentul foarte scăzut la ha, luat ca bază de calcul, față de cel mediu real, compensează deplin aceste costuri, care și așa erau nesemnificative, la vremea respectivă, bărcile, setcile, năvoadele etc. reprezentând investiții mici.

Pe lângă veniturile însemnate din recoltarea peștelui se adăugau și cele provenite din cultivarea sau păsunarea a peste 300 mii de ha inundabile, din folosirea stufului, papurei, salciei etc. ca materii prime pentru acoperișuri, împletituri etc. Numai cele 300 mii de ha de terenuri inundabile, evaluate cu 4500 lei/ha, respectiv 20% din prețul unui ha de pământ arabil reprezentau 1350 mil. de lei sau un venit la ha de 225 de lei, iar în total 675 mil. de lei. Pentru celealte produse - stuf, papură, crângurile din luncile bălțiilor și râurilor, adăugăm o sumă egală cu venitul terenurilor inundabile; cumulate acestea s-ar ridica la 332,8 mil. de lei, peștele 135 mil. de lei, celealte produse, în total 467,8 mil. de lei. Folosind metoda capitalizării, când scontul BNR fiind de 5%, fondul de ape, terenuri piscicole și inundabile ar reprezenta, în total 9356 mil. de lei.

¹ Anuarul Statistic al României, 1939 și 1940, p. 442.

² În țările din Europa Occidentală, unde se ține în mod curent și corect evidența cantităților pescuite, producția anuală medie la ha, pe termen lung se înscrie între 220 kg - 340 kg.

4. Septelul

Cea mai mare diminuare a bogăției în agricultură o înregistrează septelul și producția animalieră, deteriorate de război, de seceta anilor 1945 și 1946, în general de greutățile de refacere a gospodăriei țărănești. După recensământul agricol din 1948, efectivul de animale domestiice se prezenta în următoarea componentă:¹ bovine - 4183,1 mii, din care boi și bivali - 1059,1 mii, vaci și bivolite - 1967 mii, și tineret bovin 1158,6 mii; cabaline 931,7 mii, mai puțin decât efectivul de 2174 mii existent în 1938; ovinele și caprinele întruneau 11176,9 mii de exemplare, iar porcinele 1590,6 mii, sub jumătatea numărului lor de 3165 mii, din anul 1938.

Estimarea se efectuează cu prețurile medii ale ultimului semestru al anului 1938² care se prezintă astfel: cabaline 9770 lei per unitate, boi 8180 lei, vaci 7180 lei, tineret bovin 4540 lei, ovine și caprine 343 lei pe unitate, iar porcinele 1284 lei.

Făcând calculele de înmulțire necesare se obține valoarea fiecărei specii, în mil. lei:

Cabaline	9 102,7
Bovine	28 046,5
Ovine	3 833,7
Porcine	2 042,3
Total	43 025,2

Un alt stoc de capital în agricultură îl reprezintă păsările de curte. Pentru alte

perioade, în care estimarea numărului de păsări se făcea vara și toamna sau primăvara o mare parte din acestea aparținea fondului de consum curent și al stocului și, ca atare, acesta nu s-a estimat. În anul 1948, recensământul agricol a avut loc în luna ianuarie, când nu apăruse încă noua generație și când numărul păsărilor existente poate fi considerat ca un stoc peren în gospodăriile agricole. Datele sumare ale recensământului din 15 ianuarie 1948³ arată numărul păsărilor în cifră globală de 15918 mii, de asemenea, mult redus față de nivelul anului 1938 (27324 mii). În ceea ce privește un preț mediu pentru toate păsările - găini, rațe, găște, curci etc. s-a folosit prețul de detaliu al acestora, calculându-se, ca medie ponderată, de unde a rezultat după structura din anul 1938, 56 de lei pe unitate. Din acesta s-a scăzut 10%, reprezentând cheltuieli de transport și câștigul comerțului de detaliu, pentru a obține prețul la producător; în general comerțul de gros cu păsări era foarte redus, producătorii - țărani, în principal, vânzându-le direct la piață sau negustorilor din târguri și orașe. Operând cu numărul de păsări și prețul mediu de 50 de lei pe unitate, valoarea stocului avicol, în 1948, se ridică la 795,9 mil. de lei.

La recensământ s-au înregistrat și 472 mii de stupi de albine, care evaluați, în medie, cu 3000 lei pe unitate, reprezintă o valoare de 2226 mil. de lei. În total, cele trei categorii de stoc - animale, păsări și stupi - se estimează la 46047,1 mil. de lei.

5. Mașinile și instrumentele agricole

Inventarul tehnico-material de mașini și uinelte agricole, la trei ani după terminarea războiului era departe de a fi refăcut după distrugerile, pierderile și uzura suferite. La această stare a fondului de

¹ Direcția Centrală de Statistică, Dezvoltarea agriculturii R.P.R. 1938-1959, vol. II, p. 493.

² Buletinul prețurilor pe lunile octombrie-decembrie 1938, prezintă prețurile medii la târgurile de animale din cele 18 județe cu vânzările cele mai importante din țară. Pentru obținerea unei medii generale, pe țară, plauzibile, s-a făcut media aritmetică a prețurilor din aceste județe; nu s-a putut calcula media ponderată deoarece statistică nu arată și numărul animalelor vândute în târguri. La porcine prețul se exprima în lei/kg porc viu; s-a considerat greutatea medie a unui porc de 60 kg.

³ Probleme economice, nr. 3, 1948, p. 89.

mijloace de muncă agricole au concurat o serie de factori cu influență diferită. În primul rând, menționăm diminuarea până la dispariție a rentabilității și a posibilității de acumulare aproape a totalității gospodăriilor agricole mici și mijlocii, pe seama cărora a fost trecută, prin prețuri scăzute la produsele agricole, o parte din povara finanțiară a războiului. Diferite măsuri întreprinse de stat în scopul menținerii capacitatei de producție a agriculturii la nivelul cerințelor sporite de consum intern și de export către Germania nu au avut rezultatele dorite. INCOOP-ul, instituția centrală a cooperării din România, preia sarcina de colectare și cumpărare centralizată a produselor agricole și de vânzare către producătorii agricoli a mașinilor și uneltelelor necesare, la prețuri fără intermediari; industria metalurgică primește comenzi pentru producerea inventarului mic de unelte și instrumente agricole; se contractează în Germania câteva mii de tractoare, dar livrarea a fost parțială și din 1943 a încetat. Cu toate acestea nu s-a putut acoperi necesarul cronic, de decenii, de mașini și instrumente agricole.

Pe de altă parte, procesele distructive și de uzură au acționat mai puternic în această perioadă; o parte din inventarul mort al gospodăriilor sărănești a fost distrus în zonele de front care au trecut peste țara noastră, atât spre Est, cât și spre Vest; o masă importantă de inventar viu și mort a fost rechiziționată pentru front și, în mare parte, nu a mai revenit în exploatațiile agricole; înlocuirea mașinilor și instrumentelor nu s-a putut face pe măsura uzurii și scoaterii lor din funcție, astfel că la multe categorii de inventar mort a crescut ponderea celor cu uzură mare, deși numărul lor a sporit ușor în această perioadă, ele putând funcționa numai cu reparații repetitive și frecvente. Reforma agrară din 1945 a expropriat nu numai moșiile de peste 50 de ha, pentru a-i împrietări pe țărani, dar și o parte din

inventarul de mașini și unelte care a fost trecut stațiunilor de mașini agricole ale statului. După reforma agrară exploatațiile mari și mijlocii, care erau principalii cumpărători de mașini agricole, și care au rămas după exproprie, nu au mai avut nici o certitudine să efectueze noi investiții; seceta anilor 1945 și 1946, cu pierderile imense provocate agriculturii, a închis orice tendință de refacere a inventarului.

Un proces, început în acești ani, dar fără a-și fi produs încă efectele pozitive, a fost crearea primelor fabrici de mașini și instrumente agricole de mare productivitate, între care și cea de tractoare, de la Brașov; primele sute de tractoare, de pluguri de tractor au fost livrate în 1946 și 1947, sporind parcoul de tractiune mecanică a agriculturii.

Inventarul de mașini și instrumente agricole se referă la cele de la începutul anului 1948.¹

Evaluarea acestui inventar, pornește de la prețurile anului 1938, publicate în Buletinul informativ al Ministerului Agriculturii și Domeniilor; nr. 3/1939 și în Statistica prețurilor de gros din București, 1935-1939; desigur, ne referim la mașini și unelte agricole noi.² Întrucât însă fondul de mijloace de muncă avea o uzură

¹ Datele din studiul Recensământului agricol din anul 1948 Rezultate provizorii, dr. A. Golopenția și P. Onică, în Probelme economice, nr. 3, 1948, p. 92-93.

² După sursele menționate, prețurile se prezintau astfel: tractor de 20-25 cp. - 200 mii lei; de 35 cp. - 325 mii lei; în medie prețul pentru 1 cp. tractor varia în jurul a 10 mii lei; batoze de păioase puse în mișcare de locomobile cu abur sau tractoare, în medie, 150 mii lei; semănătoare tractate de animale mari, 12500 lei, de animale mici - 5000 lei; secerători și cositoare - 30 mii lei; trioare - 15 mii lei; vânturătoare - 500 lei; locomobile pentru antrenat batozele de păioase - 120 mii lei, prășitoare - 1500 lei; rariete de lemn - 300 lei; pluguri tractate de animale, în medie - 1500 lei; grăpe de fier - 900 lei; care și căruțe, în medie - 2750 lei.

avansată, valoarea inventarului se va calcula cu o reducere de 50-60%, în funcție de categoria acestuia. Pentru instrumente și mașinile cu tractiune mecanizată, prețul este de 5 ori mai mare decât pentru cele cu tractiune animală, primele fiind

mai complexe și mai mari; menționăm că reducerea datorată uzurii s-a considerat de 50% pentru mașinile acționate cu motor și 60% pentru mașinile și utilajele tractate de forță animală sau umană.

Inventarul de mașini și instrumente agricole la începutul anului 1948

Tractoare fizice (și convenționale de 15 cp)	10 750	Prăsătoare, rarițe	311 821
Locomobile	12 905	Vânturătoare	52 054
Semănători, total, din care: - mecanice	7 023	Trioare	22 473
- mecanice	74 256	Tocătoare de nutreț	41 362
Secerători, total, din care: - mecanice	5 100	Pompe de stropit	131 826
Batoze de cereale	42 489	Care și căruțe	1 615 600
Combine de păioase	6 805	Pluguri, total, din care: - de tractor	1 346 300
	18 198	Grape de fier	8 606
	45		858 700

Efectuând calculele arătate, valoarea inventarului de mașini și instrumente

agricole se estima astfel, în mil. lei:

Mașini agricole acționate cu energie mecanică	7 081,1
Mașini agricole acționate cu energie animală sau umană	2 135,3
Instrumente și unelte agricole acționate cu energie animală sau umană	7 686,3
Total	16 902,7

În afară de mașinile și instrumentele menționate în agricultură se foloseau un număr covârșitor de mare de unelte mărunte: sape, cazmale, furci, greble, topoare, lopeți, securi, coase etc, care reprezentau, ca valoare, între 5-10% din valoarea inventarului estimat. Vom accepta cifra minimă de 5% deoarece fondul acestor unelte avea uzură mare. În consecință, 5% din 16902,7 mil. de lei reprezintă 845,1 mil. de lei.

Agricultura în ansamblu include și viticultura, iar la estimarea inventarului său, ca parte a bogăției materiale a acestui sector, este necesar să înregistram mijloacele specifice; construcții de crame, pivnițe, instalații de vinificare, aparate, pompe, prese, cazane de distilat, vase de cramă, de transport, cisterne, damigene și alte ambalaje, aparate de măsurat etc. După Enciclopedia Română, valoarea inventarului viticol menționat, era în deceniul patru, apreciată la 31740 mil. de lei. Aceasta însă cuprindea elemente ce vor fi estimate și la alte capitole ale avuției națio-

nale - clădiri și construcții, industrie alimentară etc. ceea ce va conduce la duble înregistrări, întrucât, din datele prezente în sursă nu se poate efectua separarea necesară. Perioada de după 1940 a avut aceleași efecte, subliniate în cazul inventarului mort din agricultură, și asupra celui viticol, de unde ar rezulta o reducere, o degradare sau uzură în proporție de cca 50%. Astfel suma care ar conta pentru patrimoniu de avuție din această ramură ar putea să reprezinte 15870 mil. de lei.

Pe total inventarul de mijloace de muncă din agricultură se poate evalua la 33617,6 mil. de lei.

În rezumat, totalul stocului de capital din agricultură, cu cel din silvicultură și viticultură, se prezintă în următoarea componență, exprimată în mild. lei.

Pământul agricol	274 100,5
Fondul forestier	70 387,8
Lacurile, băile și terenurile inundabile	9 356,0
Septul	46 047,1
Mașinile și instrumentele agricole	33 676,6
Total	423 076

Agricultura cumula, astfel, elemente ale avuției materiale estimate la 423,1 mld. de lei.

II. Clădirile și locuințele

Construcțiile de clădiri pentru locuințe și necesități gospodărești, cât și pentru utilități sociale particulare și publice formează un alt capitol important al avuției naționale; ele reprezintă, în întregime, bunuri materiale create de munca umană și acumulate, conservate pe termen lung. Particularitatea acestui capital material al avuției constă în faptul că el sporește sub acțiunea creșterii populației și a gradului său de civilizație. Spre deosebire de domeniile productive, fondul de locuințe se amplifică, din anume motive, chiar în perioade de depresiune economică.

Din istoria României moderne, între anii 1860-1940 avuția exprimată în clădiri și locuințe a avut dinamica cea mai activă, sporind în echivalent monetar constant de la 11\$ pe locuitor la 122\$ pe locuitor, iar ponderea sa în avuția națională s-a mărit în același interval de timp de la 10% la 26%, situându-se în anul 1939 pe locul secund, după avuția sectorului agricol (45%). În acest interval România a acumulat în construcții de clădiri și locuințe aproape 2400 mil. de dolari antebelici, ceea mai puternică concentrare de avuție materială creată de munca națională.

După 1939, până în 1948 urmează un deceniu în care stimулentele de investiție se reduc considerabil; procesul construcțiilor noi diminuează până la stagnare, în deosebi, în anii războiului, în regiunile de front, dar și în cele din afara operațiunilor militare, din cauza riscurilor iminentelor distrageri, cât și din cauza micșorării substanțiale a resurselor de investiții particulare și publice, în condițiile concentrării mijloacelor materiale și financiare spre susținerea războiului. Concomitent cu scăderea sporului de construcție de clădiri și locuințe și stagnarea creșterii sto-

cului de capital în acest domeniu acționează procesul de erodare, de uzură a fondului de locuințe, cu aceleași efecte de scădere a capitalului de locuințe.

Chiar și după terminarea războiului, din 1945, până în anul 1948, refacerea economică s-a orientat prioritar asupra sectorului productiv, noile investiții în construcții de clădiri fiind inițiate de capitalurile speculative ale îmbogățitilor de război, de anvergură însă redusă. Datele asupra fondului de clădiri și locuințe pentru anul 1948 au fost colectate și centralizate pe țară de Direcția Centrală de Statistică la Recensământul populației și locuințelor din ianuarie 1948; rezultatele recensământului referitor la clădiri și locuințe nu au fost însă publicate și nu s-au putut obține nici din arhiva instituției. În această împrejurare vom folosi metode de calcul indirecte pentru determinarea fondului de clădiri și locuințe, pornind de la situația acestuia în 1938. În acest an¹ după calcule, pe total țară în mediul urban figurau 557,6 mii de clădiri, având în medie 4,3 încăperi, în total 2397,7 mii de încăperi, iar în mediul rural 3525 mii de clădiri, cu 2,6 încăperi în medie, însu-mând 9165,3 mii de încăperi. Subliniem că pentru estimarea stocului de capital din acest sector al avuției naționale am luat ca unitate de evaluare încăperea, întrucât aceasta, spre deosebire de clădiri, case sau apartamente, se constituie ca etalon mai comun de măsurare. Pe lângă clădirile și locuințele propriu-zise în gospodării se mai cuprindeau diferite construcții anexe, grajduri, fânare, bucătării, magazii etc., mai numeroase la sate și mai reduse la orașe. Astfel că în valoarea modică a unei încăperi se include partea anexelor gospodărești, pentru mediul rural, cu o treime, iar pentru mediul urban cu o șesime. În acest fel, se

¹ Victor Axenciuc, *Avuția Națională a României. Cercetări istorice comparate. 1860-1939*, Editura Expert, București, 2000, p. 229..

surprinde în evaluarea generală și categoria respectivă de bunuri.

În vederea estimării capitalului de clădiri și locuințe din anul 1948 este necesar să efectuăm, în prealabil, două operațiuni: a) să determinăm mărimea acestuia la teritoriul țării de după 1945, respectiv, să deducem partea din fondul de locuințe aferent Basarabiei și nordului Bucovinei; b) să apreciem gradul de deteriorare din perioadele 1940-1945 și 1946-1948 atât cantitativ, ca urmare a distrugerilor provocate de front, de bombardamente și de cele două cutremure din anii 1941 și 1945, cât și valoric ca rezultat al uzurii, al întârzierii reparațiilor capitale, al degradării unor imobile.

Întrucât imobilele de locuit și cele pentru alte utilități, de regulă, se află în raport direct proporțional cu populația, considerăm că în scopul aducerii fondului de locuințe la dimensiunile teritoriale din anul 1948 este necesar să reducem numărul populației totale cu cea din teritoriile rămase în afara granițelor - Bucovina de Nord, Basarabia și Cadrilaterul Dobrogei. Această categorie¹ reprezenta 20,9%, din care cea rurală 22%, iar cea urbană 16,4%. În consecință, totalul pe țară, în 1948, se ridică la 9146,3 mii de încăperi; din acestea mediului rural îl revineau 7141,9 mii, iar celui urban 2004,4 mii de încăperi.

Evaluarea clădirilor și locuințelor trebuie să țină cont nu numai de localizarea în cele două medii, ci și de felul și calitatea materialelor de construcție, fiind de înțeles că la sate aceeași construcție este mai ieftină decât la orașe, după cum locuințele din materiale superioare, cărămidă, beton etc. sunt mai scumpe decât cele din chirpici, paianță și lemn. Pentru estimarea prețului mediu al clădirilor s-a adoptat, pentru toate perioadele studiate, după o amplă documentare asupra con-

strucțiilor civile și a prețurilor lor, o clasificare generală a încăperilor, luând drept criteriu materialele de construcție, astfel: a) din cărămidă, beton, piatră sau combinate; b) din lemn sau combinate prioritar cu lemn; c) din chirpici, pământ bătut, nuiiele și paianță. Notăm că recensământurile clădirilor și locuințelor din anii 1912 și 1930 le-au clasificat în funcție de tipul de material de construcție; pentru facilitarea calculelor, noi le-am grupat pe cele trei categorii menționate pentru că prețurile medii reiese din investigația documentară erau apropiate în cadrul acestor grupări. Prețurile medii estimate pe o încăpere nouă, la nivelul anilor 1938-1939, se prezintă astfel: în mediul urban, a) 86400 de lei, b) 48000 de lei, c) 49600 de lei, în mediul rural, a) 28800 de lei, b) 22400 de lei, c) 24000 de lei. Valoarea medie reală însă era mai redusă datorită gradului de uzură pe care, normal, îl avea, în general fondul imobiliar de clădiri și locuințe. Din estimările reiese din clasificarea după vechime a locuințelor recenzate în anul 1930 și după numărul de clădiri construite între anii 1930-1938 s-a apreciat o uzură, a capitalului imobiliar din România în medie de 30%. Aceasta având în vedere că viața unei clădiri, funcție de materialul de construcție era, în medie, de la 30-40 ani la 100-120 ani. Uzura în proporție de 30% apărea ca fiind cea mai redusă din toată istoria modernă a României datorată valului de construcții rurale după Reforma agrară din 1921, facilitată și de împroprietărirea comunităților rurale cu păduri de peste 800 mii de ha, care furnizau materiale de construcție din abundență, cât și boomului de construcții urbane din cele două reprise interbelice, a inflației anilor 1920-1926 și a anilor de criză și post criză 1932-1936, când prețurile materialelor de construcție s-au redus drastic creând astfel condiții extrem de favorabile plasării economiilor retrase de la bănci sau din

¹ Analele Institutului Statistic al României, vol. I, București, 1942, p. 340.

afaceri, din cauza riscurilor sporite de criza economică.

Asemenea condiții favorabile nu vor mai fi întâlnite în deceniul următor, 1939-1948; pentru unele categorii ale populației, din contră, amenințările războiului, cu noile riscuri ale bombardamentelor și tăvălugului frontului, dar mai ales reducerea continuă a veniturilor celei mai mari părți a populației¹ (peste 95%) atât în timpul războiului, cât și în anii postbelici vor reduce drastic construcțiile. Astfel, pentru cvasitotalitatea populației țării a dispărut posibilitatea acumulărilor și investițiilor imobiliare, cum s-a subliniat mai înainte, în afară bineînțeles, de pleiera de clădiri slabe și improvizate, ieftine, din materiale ușoare de construcție - chirpici, paianță, cu acoperiș de carton asfaltat și stuf, care s-au extins la periferiile orașelor și la sate în acești ani. Uzura fondului de clădiri și locuințe a sporit substanțial, la care s-au mai adăugat pierderi însemnante provocate de front, de bombardamente etc. Se poate aprecia că gradul de uzură medie s-a mărit față de anul 1938 cu 20%, reprezentând în 1948, după doi ani de început de refacere reală (până la mijlocul anului 1947 economia națională se află la același nivel ca în anul 1945), un grad de uzură de 50%, ceea ce înseamnă diminuarea corespunzătoare a valorii prezumate pe o încăpere.

În scopul efectuării calculelor acceptăm, neavînd altă informație, structura din anul 1938 a încăperilor după categoriile de materiale de construcție², structură care credem că, datorită împrejurărilor menționate, nu putea să sufere modificări sensibile.

¹ În anii 1945-1946 nivelul de trai al majorității populației urbane salariate reprezenta între 18-22% față de cel din 1938. Probleme economice, 1948, nr. 3, p. 27.

² În mediul urban: a. 50,4%; b. 19,9%; c. 29,7%; în mediul rural: a. 14,9%; b. 28,3%; c. 56,8%.

Cu aceste elemente la dispoziție, efectuând calculele necesare și diminuând cu 50% valoarea inițială pe baza argumentelor menționate, estimarea stocului de capital în mediul urban ne-a condus la suma de 67978 mil. de lei și în mediul rural la 86640 mil. de lei; în total avuția în acest domeniu se aprecia la 159618 mil. de lei.

La această sumă se adăugă valoarea clădirilor publice de stat, ale județelor și ale comunelor urbane și rurale. După inventarul general al statului³, efectuat de Subsecretariatul de Stat al Inventarului Public, valoarea clădirilor statului era estimată la 33520 mil. de lei, a celor județene la 2620 mil. de lei, iar a comunelor la 44807 mil. de lei; datele se referă la teritoriul țării din anul 1938, format din 72 județe. În 1948, teritoriul României mai cuprindea numai 58 județe. Făcând reducerea respectivă, valoarea clădirilor publice se aprecia la 65207 mil. de lei. Menționăm că nu au fost cuprinse - neexistând o metodologie de calcul adecvată - bisericile, mănăstirile și, în general, lăcașurile de cult, instituțiile de cultură - teatre naționale, opere etc. Clădirile aferente activităților economice se estimează la capitoile respective. Cumulând valoarea clădirilor și a locuințelor particulare de 159618 mil. de lei cu a celor publice, de 65207 mil. de lei se obține un stoc de capital de 224825 mil. de lei.

III. Bunurile de consum durabile

În toate studiile asupra avuției naționale, chiar pentru perioade mai îndelungate, s-a considerat că bunurile de consum îndelungat, acumulate în decursul timpului de populație, constituie un fond important de bogăție a națiunii; firește, autorii acestor cercetări din secolele XVIII sau XIX aveau în vedere, în primul

³ Arhivele Naționale, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar nr. 167/1942.

rând, averea mobilă a claselor bogate, reprezentată de mobilă stil, covoare, blâncuri, veselă de calitate, tacâmuri din aur și argint, bijuterii, tablouri de valoare, vase decorative etc. și nu sumara înzestrare cu lavițe, mobilă de tâmplărie, veselă de lemn, oale de lut, îmbrăcăminte de cânepe și lână, a populației de jos.

O dată cu răspândirea civilizației materiale și culturale apar categorii de bunuri de consum îndelungat de masă, de valoare importantă.

Până la 1938 s-au extins în societatea românească categoriile burgheze, bogate, la orașe și în mediul rural a crescut pătura mai înzestrată cu bunuri, în uzul gospodăriei au intrat mai multe feluri de produse de fabrică, în general, și a sporit valoarea pe locuitor a bunurilor de folosință îndelungată, deși încă nu se trecuse la generalizarea aparatelor electrice - radiouri (erau abia 270 mii de abonați) televizoare, frigidere, mașini de spălat, aspiratoare etc. care nici la nivelul burgheziei și a marelui capital nu deveniseră de consum curent.

Estimarea volumului acestei categorii de avuție se efectua în secolul trecut, de regulă, prin metoda corelării, respectiv ca procente din valoarea locuințelor, acceptându-se între 30-50% din aceasta. În țările slab dezvoltate unde populația apărea în marea majoritate săracă și cu venituri reduse, cifra era mai coborâtă. Totuși, N. Xenopol, în 1914, operează pentru estimarea avuției României, cu 50 procente din valoarea imobilelor, ca reprezentând valoarea bunurilor de consum durabile; proporția este din literatura franceză de specialitate asupra subiectului; mai târziu, pentru 1939, Lucian Turdeanu, cercetător al avuției naționale a României, se apropie mult mai mult de realitatea nivelului de dezvoltare a țării și a nivelului de trai mediu al maselor și acceptă pentru calculul valorii bunurilor de consum îndelungat doar 10% din cea a

locuințelor. Cercetările din secolul XX asupra avuției naționale recurg la calcule cu grad mai mare de certitudine folosind datele asigurărilor pentru bunurile mobile casnice, din care se poate deduce media valorii acestora pe diferite categorii de locuințe, după valoarea declarată la contractarea asigurării. În România statistica asigurărilor poate oferi asemenea date doar pentru unele perioade limitate, între 1910-1914 și 1927-1938; ea nu dispune de date pentru perioada postbelică, până la 1948.

În consecință, cu toate neajunsurile care decurg de aici, ne vom sprijini pe datele din anii 1938-1939, adaptându-le cu rezervele necesare, nivelului și condițiilor anului 1948. Din cele constatate anterior reiese că perioada 1940-1948 nu a fost favorabilă acumulărilor de bunuri imobile și nici de bunuri mobile, casnice; din contră, o parte dintre bunurile casnice de folosință îndelungată a fost distrusă odată cu locuințele în zonele de front și prin bombardarea orașelor în 1944, restul, în cazul marii majorități a populației a suferit o uzură importantă; ele nu au fost înlocuite la epuizarea valorii lor de întrebunțare, ci reparate sau reamenajate; o altă parte a dispărut din patrimoniul gospodăriilor astfel că, în urma proceselor de degradare și diminuare, stocul de bunuri casnice de durată s-a redus în mod absolut. De notat însă, că la o parte mică a populației, a vârfurilor funcționarilor publici și particulari, a capitaliștilor mari și foarte mari, a speculanților și a profitorilor situației exceptionale prin care trecea țara în deceniul critic 1939-1948, respectiv și a acelor categorii rapace, apărute în împrejurări grave și dezastroase ale economiei, s-au produs acumulări de bunuri mobile de folosință îndelungată, mai ales ca proces de redistribuire a avuției naționale și nu de creare a valorilor; mărimea acestora însă era, în comparație cu volumul total al categoriei

respective, considerabil redus, și nu putea, de departe compensa fenomenul general de diminuare.

Încercând estimarea stocului de bunuri de consum durabile la nivelul anului 1948 vom aprecia întâi gradul de depreciere prin uzură și neînlocuire; având în vedere că durata de folosință a acestora este imposibil de determinat din cauza marii varietăți a naturii substanței lor (bijuterii, veselă, tacâmuri din metale prețioase, mobilă stil și covoare orientale care sunt utilizate decenii ori secole, sau pe de altă parte, veselă comună, sticlărie, îmbrăcăminte, încălțăminte ușor și repezicăabile) vom accepta, prin corelare cu bunurile imobile, deși există redusă compatibilitate între ele, un grad de reducere de 30% față de anul 1938. Aceasta pentru că majoritatea unor astfel de bunuri se află în gospodăriile populației cu stare și venituri reduse și deci care nu acumulau nici în vremuri mai bune cantități mari și de valoare de asemenea obiecte.

În 1938, după calculele stabilite pe baza datelor statistice asigurărilor reveneau pentru o gospodărie urbană, în medie, bunuri considerate de folosință îndelungată de 15,5 mii de lei, iar pentru o gospodărie din mediul rural, 5,4 mii de lei.¹ Reduse cu 30% aceste sume devin 10850 de lei, în primul caz, și 3780 de lei pentru al doilea caz.

După recesământul populației din anul 1948 populația României, în hotarele postbelice, era de 15873 mii, numărul gospodăriilor în mediul urban era de 1051,8 mii, iar al celor de la sate de 3150,3 mii. Efectuând calculele de rigoare, în mediul urban s-ar fi aflat bunuri de consum durabile de 11412 mil. de lei, iar în gospodăriile rurale de 11908,1 mil. de lei; în total stocul acestui fel de avuție în proprietate particulară se estima de 23320 mil. de lei.

¹ Victor Axenciuc, *Avuția națională a României*, op. cit., p. 229.

La rândul lor și instituțiile publice, centrale și locale, posedau asemenea bunuri - mobilă, covoare, automobile, tablouri, de valori considerabile, îndeosebi în instituțiile centrale din Capitală și la reprezentanțele diplomatice în străinătate. În estimările referitoare la acestea nu se cuprind valorile artistice din muzeu, din case memoriale, manuscrise din biblioteci, obiecte de antichități și patriomoniu național etc. La nivelul teritoriului din 1948, bunurile evaluate² în 1939 reprezentau 15913 mil. de lei. Împreună, bunurile de consum îndelungat din domeniul particular și din cel public însuau un stoc de capital de 39233 mil. de lei.

IV. Căile și mijloacele de transport și comunicație

Acest sector al avuției naționale cumula în anul 1948 câteva caracteristici generate de specificul propriu, ca și de situația de la finele celui de-al doilea război mondial. Infrastructura României, în mareea ei majoritate, în formă modernă, s-a constituit încă de la început ca proprietate publică de stat, județ și comună. Astfel că pentru perioada anterioară de cercetare a avuției naționale, 1938-1939, ea a fost inventariată de Subsecretariatul de stat însărcinat cu aceste operațiuni. Capitalul acestui sector, de importanță vitală pentru economia națională, a sporit prin investiții publice. Cu toate acestea, sursele publice fiind mai ușor de procurat decât cele particulare, deși procesele de transport și comunicație erau mecanizate în domeniile principale, nivelul tehnic, tehnologic al infrastructurii, în ajunul celui de-al doilea război mondial, se afla la distanță apreciabilă de nivelul țărilor occidentale.

² Arhivele Naționale, fond Președinția Consiliului de Miniștri dosar nr. 167/1942, filele 67,76 și dosar nr. 1125/1942, filele 30 și 31.

În timpul războiului mijloacele și căile de transport și comunicație au reprezentat principalele obiective de atac și distrugere ale inamicului, în vederea dezorganizării și paralizării deplasării trupelor și armamentelor, a mărfurilor și călătorilor. Ca urmare, la sfârșitul războiului, dintr-un prin bilanț al pierderilor economiei naționale reieșea că acest sector a înregistrat cele mai grele lovituri și distrugeri; el era însă și sectorul vizat cu prioritate pentru refacere, în vederea redresării economiei. Până la 1948 restabilirea mijloacelor de transport și comunicație s-a efectuat în cea mai mare măsură în mod provizoriu, refacerea definitivă solicitând fonduri considerabile și timp mai îndelungat. Estimarea diferitelor componente ale infrastructurii la starea în care se aflau în anul 1948 arată, ca și în alte sectoare o diminuare a substanței avuției naționale.

1. Aparatul căilor ferate

Transportul feroviar, cu întregul său sistem de linii, material rulant, ateliere, fabrici și uzine etc. forma partea cea mai importantă și avea valoarea cea mai mare din toată infrastructura. Pentru anul estimării, aparatul de transport al căilor ferate apărea mai redus decât în anul 1938 ca rezultat al rămânerii unei părți din patrimoniul în granițele statelor vecine - URSS și Bulgaria, precum și ca urmare a scoaterii din funcțiune și a distrugerii diferitelor obiective în timpul războiului, nerefăcute până la 1948. Astfel lungimea rețelei de linii era de 10410 km în 1947 față de 11410 km în 1938, numărul de locomotive, 2058, față de 3453, vagoane de marfă și călători 50508, față de 62364 unități etc.¹ În 1938 întregul patrimoniu al Regiei Autonome a Căilor Ferate Române, inclusiv sistemul conductelor de pe-

trol care i-a fost atribuit era evaluat la 97135 mil. de lei.² Prin reducerea diferitelor componente, în concordanță cu rețeaua de cale ferată postbelică, precum și a unei cote între 20-25% de uzură și deteriorare, provocate de război, a rezultat o valoare aproximativă a fondului rămas de 70204 mil. de lei.

2. Drumurile și parcul de autovehicule

A doua rețea de cale de transport ca importanță și prima ca lungime o formau drumurile; după autoritatea care gestiona tehnic și economic rețeaua de drumuri acestea se grupau în: naționale, întreținute de Ministerul Lucrărilor Publice; județene și comunale, gospodărite de organele locale. După război, rețeaua de drumuri publice³ măsura 78661 km față de 108291 km în 1938, cu o diminuare de aproape 30 de mii km. După importanță, rețeaua din 1948 se împărtea astfel: 13149 km drumuri naționale, 25613 km drumuri județene, 39899 km, drumuri comunale.⁴ Din acestea însă o parte erau pietruite, altă parte naturale, pe pământ; proporția celor pietruite: 88% din drumurile naționale; 75% din cele județene și doar 29% din lungimea drumurilor comunale. În deceniul cinci drumurile modernizate erau cele pietruite cu macadam, respectiv, piatră măruntită care acoperă fața drumului. Șoseaua asfaltată abia începea să se construiască, lungimea ei nu depășea în toată țara 100 de km. În afara de drumul propriu-zis, cu șanțuri de scurgere a apei, sistemul rutier de căi de transport mai cuprindea un ansamblu de lucrări de poduri, baraje, canale, apeducte, sprijinitori, apoi can-

² Victor Axenciu, *Avuția națională a României*, op. cit., p. 235.

³ Victor Axenciu, *Evoluția economică a României. Cercetări statistico-istorice 1859-1947*, vol. I, *Industria*, București, 1992, p. 347.

⁴ Comunicări statistice, nr. 17, 1946, p. 17.

¹ Arhiva CNS, *Anuarul statistic al României*, 1948, p. 435.

toane, clădiri ale administrației, magazii, ateliere, pepiniere, terenuri diferite etc. După starea lor, statisticile drumurilor le mai clasificau în trei categorii: bune, medioare și proaste, care după aprecierile specialiștilor reprezentau un raport de valoare tehnică de la 3,2 la 1; considerăm în linii generale acest raport și ca estimare valorică. Valoarea medie pe kilometru a drumurilor pietruite, naționale era apreciată la 341500 de lei, iar a celor locale la 273200 de lei. Drumurile naturale indiferent de zonă se evaluatează, în medie, la 20338 lei/km.

Ca lucrări de artă, cele mai răspândite erau podurile de diferite construcții, dimensiuni și, prin urmare, de diferite valori.¹ În anul 1938 pe drumurile naționale s-au înregistrat 14050 de poduri definitive și 5687 de poduri provizorii, iar pe cele județene și comunale 29208 poduri definitive și 41771 provizorii.² La lungimea drumurilor de după război, în medie, numărul podurilor se micșorează cu 28%.

Desfășurând calculele necesare pentru estimarea drumurilor și a lucrărilor de artă reiese că valoarea infrastructurii rutiere se prezintă astfel:

Drumurile naționale	9 508 mil. lei
Drumuri locale	9 765 mil. lei
Poduri și lucrări de artă	2 408 mil. lei
Total	21 681 mil. lei

Astfel patrimoniul căilor rutiere ale țării la starea de uzură și refacere în care se găsea se estima la 21681 mil. de lei.

2.2. Parcul autovehicule

În România abia în perioada interbelică se trece la transportul rutier mecani-

¹ Din inventarul general al statului pe anul 1939 reiese că valoarea medie a podurilor era apreciată astfel: poduri de lemn - 42400 lei; de zid și metal - 89110 lei; de zidărie - 39951 lei; de metal de anvergură - 4,3 mil. lei etc.

² Anuarul statistic al României 1939 și 1940, p. 511-512.

zat al mărfurilor și călătorilor. Parcul acestora în timpul războiului se reduce prin rechiziționarea unui număr important de vehicule de către armată, cât și prin distrugerea și ieșirea din funcțiune a altora. În 1947 figurau înscrise în circulație³ 14,6 mii de autoturisme, 1,9 de mii autobuze, 9,6 mii de autocamioane, cca o mie de autobuze, autocisterne etc. Lucian Turdeanu⁴ aprecia valoarea medie pe unitate a autoturismelor la 150 mil. lei, a autobuzelor la 200 mii de lei, a autocamioanelor și autocisternelor etc. la 150 mii de lei. În afară de acestea o motocicletă era prețuită cu 20 mii de lei și o bicicletă cu 5 mii de lei. În total parcul auto se poate estima la 4773 mil. de lei.

3. Mijloacele de transport fluvial și maritim

În România transporturile fluviale și maritime aveau condiții naturale favorabile de dezvoltare; țara noastră posedă cel mai lung traseu fluvial al Dunării - 1075 km și peste 220 km de litoral la Marea Neagră. În perioada interbelică statul era proprietarul celor două Companii de navigație - Serviciul Maritim Român și Navigația Fluvială Română, care împreună cu unele societăți particulare dețineau o flotă care asigura cca 20% din necesitățile de transport ale țării noastre pe calea apei.

În timpul celui de-al doilea război mondial flota comercială română a suferit mari pierderi, o serie de nave au rămas în diferite porturi europene, altele au fost confiscate de trupele germane aflate în retragere pe cursul superior al Dunării. Din flota maritimă o parte de vase surprinse de război au rămas în porturi străine și au fost vândute de statul român

³ În circulație erau înscrise și purtau numere 5637 motociclete și peste 130 mii biciclete.

⁴ Lucian Turdeanu, Avuția națională a României, Tribuna economică, nr. 145/1947.

(cca 30%) pentru a nu fi pierdute; altă parte, cca 2/5 au fost sechestrare de Anglia și SUA, cărora statul român, în 1941, le-a declarat război; în sfârșit o parte din nave a constituit despăgubiri de război pentru Puterile Aliate. Astfel că în anul 1948, cu tot procesul susținut de refacere, parcoul de vase comerciale și maritim¹ al României, acumulat timp de cinci decenii, era cu total redus, cum se poate observa din următorul tabel:

	1939	1948
Nave fluviale și maritime autopropulsate și fără propulsie, număr	724	187
Capacitate, mii HP	27	9,7
Capacitate, mii tone	525	136,5
Capacitate, număr de călători	14,4	3,1

Deși după război o serie de nave au fost reparate și reconstruite, iar altele redobândite, în anul 1948 parcoul naval și capacitatea sa reprezentau abia un sfert din nivelul anilor antebelici. Distrugeri mari au suferit și porturile și instalațiile portuare, silozurile și magaziile. În consecință, din valoarea inventarului din 1939 de 5932 mil. de lei reprezentând patrimoniul domeniului portuar și de transport pe apă, apreciem că după război partea rămasă ar putea fi de 1483 mil. de lei.

4. Transporturile aeriene

După terminarea primului război mondial, România a fost printre primele țări europene, alături de Franța și Germania, care inaugurează linii de transport aerian regulate cu alte capitale. Se creează o societate de stat, Liniile aeriene române

exploata de stat - LARES - care în 1939 deservea patru linii internaționale și zece linii interne. Statul subvenționa anual societatea aviatică cu 100 mil. de lei. În timpul războiului traficul aerian sporește, numărul de nave crește de la 29 la 44², dar în 1944 și 1945 sunt scoase din funcțiune și pierdute douăzeci de avioane, astfel că în 1947 mai figurau în serviciu 24 de nave aeriene. Patrimoniul aviației române s-a redus, în 1948 reprezentând, în lei 1938, doar 436 mil. de lei.

5. Poșta și telecomunicațiile

În ajunul celui de-al doilea război mondial sistemul de poștă și telecomunicații era organizat în două instituții: PTT și Societatea Anonimă Română de Telefoane; prima administra tot patrimoniul statului român care avea ca obiect poșta și serviciul interurban de telefoane, iar a doua era filiala trustului american ITT, care în 1930 a preluat, în schimbul unui împrumut extern, serviciul de telefonie urbană și internațională a țării.

În 1939 patrimoniul celor două instituții se estima, PTT - 1793,4 mil. de lei și SART - 5428 mil. de lei. În avuția națională, PTT, fiind unitate națională autohtonă se înregistra la activ; SART, reprezentând capitalul extern, se înregistra la pasiv, ca obligații, scăzămintele din patrimoniul activ al țării. Situația însă se schimbă ulterior. În anul 1940, statul român începe cu ITT tratative de răscumpărare a SART, care se finalizează la începutul anului 1941 prin preluarea de către BNR a 84% din acțiunile ITT la SART, cu plata imediată, în dolari americani, din disponibilitățile sale de valută. Menționăm că în condițiile când al doilea război mondial se desfășura de doi ani, investiția americană devenise nesigură și riscantă în zona germană de război și de

¹ Victor Axenciu, *Refacerea și dezvoltarea aparatului de transport și comunicații, 1945-1948, în Studii de istorie a economiei României, 1945-1948, Caiet de studiu, nr. 84, Institutul de Economie Națională, București, 1982.*

² Arhiva CNS, *Anuarul statistic al României, 1948, p. 455.*

dominație, astfel că oferta BNR era soluția cea mai bună pentru capitalul american. Prin urmare, patrimoniul de telecomunicații sporește cu peste 5 mld. de lei.

Războiul a afectat, prin distrugeri, uzură o parte din rețeaua de telefonie, dar totodată a solicitat și dezvoltarea ei. Ocuparea Basarabiei și a Nordului Bucovinei a diminuat aparatul de poștă și telecomunicații al țării. Refacerea din perioada 1945-1948 a readus sistemul de poștă și telefonie aproape de parametrii normali, din 1938, iar în unele domenii prin investiții, a mărit capacitatea acestuia, după cum se poate constata:¹

	1938	1947
Oficii telefonice	1 293	887
Posturi telefonice, mii	93	123,3
Posturi automate, mii	67,8	96,4
Lungimea liniilor, mii. km	19,4	13,9
Circuite interurbane mii. km	111,7	158,4
Lungimea firelor	121,5	316,8

În fața acestor indicatori tehnici ai sistemului de poștă și telecomunicații, în condițiile în care nu dispunem de informații certe pentru evaluarea patrimoniului acestuia, credem că nu supraapreciem, dacă accepțăm mărimea estimată în 1938 de 7221,4 mil. de lei.

6. Radiodifuziunea

Radioemisiunea publică a fost inaugurată în România în anul 1928, la opt ani după primele transmisiuni radio ale lui Marconi. Până în anul 1939 se construiesc patru posturi de radiodifuziune având capacitatea de a acoperi întreg teritoriul țării și al unei părți a continentului; în același an instituția avea cca 300 mii de abonați, foarte puțini față de alte țări europene. În timpul războiului postul de emisie de la Chișinău este transferat la Iași; până în 1948 investițiile nu au sporit sensibil față de 1938 în afară de extinde-

rea posturilor și a emisiunilor pe unde scurte. Valorile materiale ale Radiodifuziunii se pot estima cu 15% mai mari decât înainte de război, respectiv la 77,3 mil. de lei.

Înainte de a face suma stocului de capital din domeniul căilor și mijloacelor de transport, comunicații, telecomunicații, porturi și silozuri, depozite etc. este necesară mențiunea că au rămas în afara estimării unele trasee scurte, de cale ferată particulară normală, dar mai ales, îngustă, flota particulară de pe Dunăre, unele porturi fluviale, etc. ceea ce diminuează datele referitoare la valoarea avuției în acest sector.

Pe ansamblu, patrimoniul infrastructurii la sfârșitul deceniului cinci se prezinta astfel:

Aparatul căilor ferate	70 204 mil. lei
Drumurile publice	21 681 mil. lei
Parcul de autovehicule	4 773 mil. lei
Mijloacele de transport aerian	436 mil. lei
Mijloacele de transport rural	1 483 mil. lei
Comunicațiile și telecomunicațiile	7 298,7 mil. lei
Total	105 875,7 mil. lei

Prin urmare, stocul minim de capital din sectorul transporturilor și comunicațiilor se estima la 105875,7 mil. de lei.

V. Fondurile industriale

Industria mecanizată s-a constituit ca sectorul cel mai dinamic al economiei nu numai prin debitarea unei producții tot mai mari și diversificate, dar și prin mobilitarea unei mase însemnante de capital fix și circulant, ajungând să dețină cea mai mare pondere în totalul capitalului social al companiilor economice din România.

În timpul celui de-al doilea război mondial, marea industrie deși a fost lovita de bombardamente, iar în unele zone

¹ Arhiva CNS, op. cit., p. 466-467.

ale frontului a suferit deteriorări, fiind sur-
sa celor mai importante produse pentru
aprovisionarea frontului, a armatei și a
populației civile, a fost supusă unui efort
considerabil, ceea ce i-a mărit gradul de
uzură, dar a reprezentat, totodată, și sec-
torul în care s-au făcut și cele mai mari
investiții din toată economia națională, în
scopul asigurării funcționării potențialului
și al sporirii capacitaților de producție. În
sistemul industrial al țării, în 1948, configurația sa structurală se grupa, după ni-
velul tehnic și mărimea optimă, în indus-
trie mecanizată și industrie nemecaniza-
tă; prima domina marea producție din
sectoarele extractiv, prelucrător și ener-
getic. Industria nemecanizată, manuală,
era cantonată în mediul rural, în princi-
pal, ca industrie casnică, iar în ambele
medii, orășenesc și sătesc ca industrie
meșteșugărească; cea casnică își menți-
nea, în continuare caracterul de econo-
mie naturală, în care rolul principal îl
avea munca și nu utilajul; ea dispunea de
un stoc de capital redus ca valoare și pri-
mitiv ca nivel tehnic. În afară de acestea
cercetarea și comensurarea acestui ca-
pital ridică probleme insolubile pentru o
inventariere mai precisă.

Industria meșteșugărească, ca produ-
cătoare de mărfuri își pierduse din im-
portanță în urma extinderii asupra pieței
interne a producției de fabrică. Prin utila-
jul și unelele mai evolute pe care le folosea,
uneori și mașini, ea concentra o sumă însemnată de bunuri materiale, de
avuție.

În consecință, se va estima stocul de
capital din industria mecanizată și din
cea meșteșugărească. Pentru industria
mecanizată există recensământul tuturor
întreprinderilor dotate cu instalații de for-
ță motrice, din noiembrie 1948. Recensă-
mântul a cuprins în operațiunea de re-
cenzare toate categorile de industrie - pu-
blice, de stat și ale administrației locale,
particulare autohtone și străine, mixte, de

stat și particulare, cooperative și ale dife-
ritelor asociații etc. Doi indicatori, numă-
rul de unități și puterea motrice instalată,
exprimată în cp facilitează operațiunile
de estimare. Prin forța motrice se poate
calcula capitalul fix și circulant material al
industriei, pe sectoare și ramuri. Mențio-
năm că datele din 1948 arată un po-
tențial mult mai mare decât în anul 1939,
cu toate pierderile rezultate din dezmem-
brările teritoriale care au urmat. Este
adevărat, cum s-a menționat, că după
anul 1945 industria a fost în atenția priori-
tară a refacerii economice, că s-au mo-
bilizat investiții însemnate, chiar în condi-
țiile grele posbelice, pentru sporirea ca-
pacitaților de producție, dar diferența cea
mai mare față de situația din 1939 rezul-
tă din subevaluarea indicatorilor în anii
anteriori războiului, când aceștia erau în-
scriși în statistică industrială prin declara-
țiile agentilor economici, care din nume-
roase motive, furnizau date diminuate.
Ca metodă de estimare vom folosi capi-
talul fix și circulant care ar reveni pe uni-
tatea de cp. Date privind mărimea capita-
lului fix nu există pentru anul 1948, dar
se cunosc datele pentru anul 1938, din
statistica bilanțurilor societăților indus-
triale și din statistică industrială.

Considerăm că între 1939-1948, nu
s-au produs modificări sensibile în struc-
tura și înzestrarea industriei, astfel că
investiția ce revine pe 1 cp în 1948 este
apropiată de cea care revenea în anul
1939. Prin această metodă vom aprecia
stocul de capital material în cele trei
compartimente ale industriei mecanizate
- extractivă, prelucrătoare și energetică.

Industria extractivă era dezvoltată în
România, îndeosebi, în ramurile petro-
lieră, carboniferă, a minereurilor feroase
și neferoase. Industria extractivă a sării
apărținea statului. Deși producția acestui
sector s-a redus până la 1946, din cauze
provocate de război, de bombardamen-
tele masive ale aliaților asupra câmpuri-

lor petrolifere și instalațiilor de rafinare, în vara anului 1944, aparatul de extractie și rafinare nu s-a diminuat sensibil, iar după 1945 s-a întreprins energetic restaurarea lui.

La recensământul industrial din 1948, s-a înregistrat un potential de forță motrice instalată de 32660,2 cp. După statistica societăților pe acțiuni din anul 1939 conturile de bilanț¹ ale activului material² însumau pentru întregul sector extractiv 35202,6 mil. de lei. Pentru același an statistica industrială arată pentru sectorul extractiv o forță motrice de 183983 cp³ revenind 191,3 mii de lei capital fix și circulant pe 1 cp. Extrapolând la anul 1948 cei 362692 cp din industria extractivă ar reprezenta 62496,2 mil. de lei. Această sumă trebuie să fie amendată cu următoarele două rezerve: numărul de întreprinderi reprezentând forță motrice în 1939 era mai mare decât numărul de societăți extractive care au reprezentat capitalul fix și circulant, ceea ce înseamnă că pe unitate de cp s-a considerat o sumă de capital mai redusă, subestimându-se, într-o anumită măsură, stocul de avuție din 1948; apoi, stocurile de materie primă, materiale și mărfuri în 1939, care au intrat în calculele conturilor de bilanț, dintr-un an considerat normal, erau mai mari, evident, decât în anul 1948, ceea ce conduce la supraaprecierea mărimii capitalului circulant. Considerăm însă că situațiile se compensează în anumită măsură și apropie evaluările de realitate. În 1948, **industria prelucrătoare**, în toate ramurile sale cuprindea o masă de forță motrice instalată de

116964 cp. În anul 1939 statistica societăților anonime în conturile capitalului fix și circulant acumulau suma de 54073,7 mil. de lei⁴, în timp ce forța motrice din statistica industrială se exprima în același an în 774542 cp.⁵ Raportând capitalul fix și circulant la numărul cp, obținem 69,8 mii de lei pe unitate. Cei 1169641 cp ai industriei prelucrătoare reprezentau în 1948 un stoc de capital fix și circulant material de 81640,9 mil. de lei.

Industria electrică era reprezentată în 1948, în principal, de 286 uzine electrice, termocentrale care dispuneau de 621611 cp forță instalată. Procedând după aceeași metodă, calculele ne arată că în anul 1939 revenea pe 1 cp o investiție, numai în motoarele de forță motrice de 8110 lei. Înmulțind cu totalul forței motrice a industriei energetice din 1948, de 621611 cp obținem suma de 5041,3 mil. de lei. Este necesar să reținem că în datele industriei energetice sunt cuprinse și toate uzinele comunale de electricitate; acestea aveau instalații de distribuție pentru iluminatul public și particular, care în metodologia adoptată în studiu nostru, sunt estimate la capitalul edilitar. În cazul de față le calculăm aici urmând ca la capitolul edilitar să evaluăm numai instalațiile și rețeaua de distribuție a energiei pentru iluminat.

Industria meșteșugărească al cărei capital îl estimăm reprezentă numai atelierele fără forță motrice; cele cu forță motrice, dotate cu anumite mașini au fost evaluate prin metoda de mai sus, aplicată întregii industrii mecanizate. După sursele furnizate de statistica maseriașilor din 1948 numărul meșterilor și al lucrătorilor, fără ucenici, se cifra la 186,6 mii. Dintre aceștia, 105 mii erau meșteri cu

¹ După *Statistica Societăților Anonime din România*, vol. XXII 1940, p. 62-63.

² Aici s-au inclus conturile: materii prime, mărfuri, clădiri și terenuri, instalații și mașini, materiale, mobilier, animale și vehicule. Nu s-au calculat nici un fel de conturi în valori, considerându-se dublă expresie a celor materiale.

³ Arhiva CNS, op. cit., p. 342.

⁴ *Statistica Societăților Anonime din România*, vol. XXII, 1940 p. 62-63.

⁵ *Anuarul statistic al României*, 1939 și 1940 și *Comunicări statistice*, nr. 8, 1945, tabelul nr. 2.

ateliere și 81 mii lucrători. Evaluarea stocului de capital material s-a făcut după mărimi diferite în mediul urban și în mediul rural, cunoscut fiind că la sate atelierele meșteșugărești erau mai slab înzestrăte; aplicând proporțiile folosite la calculul activului material al meșteșugarilor și în perioadele anterioare, subliniem că raportul meșterilor între oraș și sat era de 48% și 52%, iar al lucrătorilor de 80% și 20%; în mediul rural meseriașii lucrau adesea singuri sau doar cu 1-2 ucenici. Fondurile materiale s-au apreciat a reprezenta patru salarii lunare pentru atelierul meșterului urban și numai jumătate pentru al celui rural; pentru lucrători aceste fonduri sunt apreciate la numai jumătate din cele ale meșterului. Salariul mediu lunar în 1938 în industria prelucrătoare era de 2393 de lei. Însă pentru 1948 nu se poate aplica această normă întrucât, deși industria meșteșugărească era deosebit de solicitată, în anii războiului și cei următori inventarul meșteșugarilor s-a degradat în măsură însemnată, iar stocurile, care intrau în capitalul circulant s-au redus substanțial din cauza penuriei de produse și a standardului scăzut de trai. Ca urmare, vom diminua aceste fonduri la 50% din nivelul anului 1939.

Efectuând calculele necesare se ajunge la suma de 546,6 mil. de lei care reprezintă stocul de capital material al industriei meșteșugărești manuale. În final, însumând datele obținute rezultă:

Industria mecanizată	
- extractivă	62 496,2 mil. lei
- prelucrătoare	81 640,9 mil. lei
- energetică	5 041,3 mil. lei
Industria meșteșugărească	546,6 mil. lei
Total	149 725 mil. lei

Astfel stocul de capital fix și circulant al întregii industrii din România, în 1948 se poate estima la 149725 mil. de lei.

VI. Fondurile comerciale

După cel de-al doilea război mondial piața internă suferă puternice deformații datorate unei multitudini de factori economici și extraeconomici, generați de război și de urmările sale, dar și de noile condiții politice în constituire. În prim-plan, cu acțiunea cea mai puternică s-a situat penuria de mărfuri, apoi întregul său cortegiu de consecințe: prețuri ridicate, inflație, prețuri libere și prețuri dirijate, maximale, distribuirea raționalizată a produselor de primă necesitate, intervenția statului și autorităților locale în circulația și desfacerea mărfurilor de consum, extinderea zonei speculative cu produse ilicite etc.

Asupra fondurilor comerciale materiale dezechilibrele dintre cerere și ofertă au influențat în sensuri contradictorii; pe de o parte, masa mărfurilor, a stocurilor de produse din verigile de gros și detaliu ale comerțului s-a redus substanțial, în comparație cu stările normale; pe de altă parte, la această masă redusă de mărfuri s-a largit mult, peste necesități rețeaua de desfacere, multiplicându-se numărul de magazine, extindere generată de căști-gurile speculative; a sporit relativ volumul de capital atras în sectorul comercial, în detrimentul sectorului de producție, ceea ce a mărit stocul de capital material prin amenajări și inventar; datorită inflației explosive se manifestă și tendința de stocare a mărfurilor, respectiv de transformare a capitalurilor bănești lichide în mărfuri, pentru a evita pierderile produse de deprecierea banilor.

După stabilizarea din august 1947, cu eliminarea din circulație a unei mari părți a masei monetare și trecerea treptată a comerțului interior sub controlul statului, s-au redus considerabil fenomenele capitalului speculativ și o dată cu aceasta și numărul mare al firmelor comerciale, generate de profiturile ilicite. În anul 1948, până la etatizarea rețelei comerțului de

gros și a celui mijlociu se manifestau încă, deși la scară redusă, disfuncționalități ale pieței interne în tranziție, între economia de piață liberă și cea dirijată, de comandă, în formare; dar din a doua parte a anului 1948, și în anul 1949 majoritatea pieței bunurilor de consum îmbracă caracter dirijat; se instituie prețuri fixe la toate produsele industriale, aceleași pentru toate localitățile, stabile; rețea comerțului de stat se extinde și cea a comerțului particular se restrâng, numărul de unități de desfacere cu amănuntul se reduce¹; se creează mari întreprinderi de vânzare cu ridicata, se introduce planificarea cantităților de mărfuri ce se desfac pe diferite piețe, iar prin plan se urmărește reducerea stocurilor și sporirea vitezei de circulație.

În aceste noi condiții asistăm la un fenomen invers celui din anii anteriori, al piețelor libere și al inflației - reducerea relativă a fondurilor fixe și circulante, concomitent cu sporirea masei de mărfuri vândute prin comerțul cu amănuntul. Statisticile nu furnizează date asupra fondurilor comerciale. În scopul estimării acestora se pornește de la volumul stocului de capital fix și circulant material pe unitate, din anul 1938; aplicăm aceeași proporție a mărimii fondurilor pe unitate în mediul urban și în mediul rural, ca și în anii antebelici, 1:4; raportul numărului de firme între oraș și sat este de 48% și 52% din total.

Astfel la totalul de 108357 de unități comerciale, din 1948, la orașe ar fi localizate 52011, iar la sate 56346 de unități. Fondurile comerciale medii se apreciau

în 1938 la 626 mii de lei pe unitate la orașe și numai o patrime, 156,5 mii de lei la sate. Efectuând calculele de înmulțire se obține suma de 41377 mil. de lei. Suma astfel evaluată se referă numai la fondurile unităților cu amănuntul; în afară de acestea mai funcționau magazine cu ridicata și depozite cu ridicata; fonduri fixe mai dețineau și băncile, societățile de asigurare și alte instituții financiare. În perioada antebelică revenea, în medie, o întreprindere comercială cu ridicata la 120 de unități cu amănuntul și aceasta numai în mediul urban; posedau stocuri de capital circulant, mărfuri în special, de cca 43 ori mai mari decât media unităților cu amănuntul. Fondurile fixe și circulante materiale ale societăților financiare în 1938 se evaluau la 6226 mil. de lei; acceptăm că în 1948, după etatizare acestea să reprezinte încă minimum jumătate, respectiv 3134 mil. de lei. Ca urmare, la fondurile comerțului cu amănuntul se mai adaugă 24307 mil. de lei pentru cele ale unităților cu ridicata și 3134 mil. de lei ale societăților financiare; în total stocul de capital comercial se poate estima la 68818 mil. de lei.

VII. Capitolul edilitar

Modernizarea societății românești, pe lângă dezvoltarea și mecanizarea proceselor de producție și transport în sferele neagricole, s-a manifestat și în schimbarea substanțială a habitatului urban, în deosebi în orașele mari, capitale de județe. S-a introdus iluminatul electric pe străzi și în locuințe, s-au construit instalații de filtrare și conducte de aducție a apei, pe străzi și în locuințe, s-au efectuat lucrări de canalizare, de distribuire, într-o serie de localități, a gazelor naturale pentru încălzit și la bucătării, s-au amenajat străzile, fie prin pietruire și pavare, fie, în mai redusă proporție, prin asfaltare; s-au amenajat parcuri, grădini publice, râurile care treceau prin localități

¹ Între anii 1948-1950 numărul unităților comerciale cu amănuntul și de alimentație publică a evoluat astfel:

	1948	1949	1950
Total	108 357	89 606	65 795
din care:			
Comerț socialist	10 411	18 342	87 567
Comerț particular	97 946	71 264	38 278

au fost taluzate și canalizate etc; toate aceste acțiuni au modificat radical înfățișarea părților centrale ale orașelor mari și mijlocii ale țării, acumulând în patrimoniul comunelor considerabile stocuri de avuție. În anul 1938 acestea reprezentau 236 mil. de lei.

În deceniul 1939-1948 fondul edilitar a suferit, pe de o parte, un proces de uzură, și parțial distrugeri de război, fiind refăcut incomplet; pe de altă parte, după trecerea în subordinea Ministerului de Interne a întreprinderilor comunale și a Regiilor Publice Comunale s-a pus ordine în gestiunea patrimoniului public; s-a extins controlul asupra bugetelor locale și s-au elaborat programe de dezvoltare urbană. Astfel că, deși evoluția economică acuza puternice dereglați din cauza războiului și a urmărilor sale, în domeniul edilitar au avut loc unele dezvoltări cantitative. Secțoarele cele mai importante ale stocului de capital erau: producerea și distribuirea energiei electrice pentru iluminatul public și consumul casnic, aducțiunea de apă prin conducte, pe străzi și în locuințe, canalizarea pentru evacuarea deșeurilor și a dejectiilor menajere, distribuirea de gaze naturale pentru consumul casnic, transportul public de călători, rețeaua de străzi etc.

După datele de arhivă a CNS "Serii de date 1938-1958, Gospodăria Comunală", în 1948 existau în țară 101 de localități cu o rețea de distribuire a apei potabile în lungime de 3681 km, cu instalații necesare de aducțiune, filtrare și pompare; de canalizare beneficiau 68 de orașe cu o rețea de conducte și artere de cca 1900 km.

În anul 1950, pentru care există date, 86 de localități posedau conducte de distribuire a gazelor naturale, o rețea de 859 km; notăm că în Capitală gazele naturale s-au introdus în timpul celui de-al doilea război mondial, când s-au construit conducte de la Sărmașel la București. Aceeași sursă de arhivă arată că în 1949

erau în țară 26 de orașe cu mijloace de transport în comun - tramvaie, autobuze sau troleibuze. Traseele de tramvai însuși au 345 km și un parc de 1162 de vehicule, cele de autobuze 411 km și 297 de vehicule, iar traseele de troleibuze doar 7 km, cu 13 vehicule.

În sistemul gospodăriei comunale mai figurau 60 de orașe cu 73 de băi comunitare cu 3410 de locuri și 139 de hoteluri în 80 de orașe.

În ceea ce privește electrificarea urbană, până în 1948 aceasta a cuprins 188 de orașe și târguri¹, majoritatea alimentate de uzine proprii comunale cu o putere instalată de 215672 kw. Pentru anul 1938-1939 componentele principale ale stocului de capital edilitar s-au estimat,² pe unitate astfel: puterea instalată kw și rețeaua de conductori și transformatori electrici, la un cost minim 16136 lei³, rețeaua de conductori și artere de distribuire a apei, cu toate instalațiile de aducțiune, depozitare și filtrare, în medie 1006 mii lei/km, cu uzură de 20%; se sporește uzura în deceniul menționat cu încă 10% ceea ce ar reveni la 905 mii lei/km. Rețeaua de canalizare, cu 20% uzură se evalua în 1938 la 1926 mii lei/km; scăzând, de asemenea, încă 10% uzură sporită în perioada până în 1948, ar reveni 923 mii de lei; rețeaua stradală cu amenajările necesare - trotuare, borduri, copaci, pavare, pietruire sau asfaltare etc. a cumulat cele mai mari costuri dintre toate componentele edilitare. Aprecierile asupra lungimii, structurii și valorii străzilor există, dar numai parțiale. Unele calcule de specialitate au estimat pentru orașele României, la începutul deceniului, în medie 1,2 m liniari de stradă pe locuitor urban. La recensământul din anul 1948 populația orașelor țării era de 3713

¹ Istoria energeticii și electrotehnicii în România, vol. I, București, 1981.

² Victor Axenciuc, Avuția Națională a României, op. cit, p. 260.

³ După datele medii ale societăților de gaz și electricitate din București, 1928-1938.

mii de locuitori. Menționând aceeași normă de 1,2 m liniari de stradă pe locuitor, ceea ce este mult subapreciat, întrucât în trei decenii s-au făcut progrese însemnante în domeniul, reiese că în anul 1948 rețeaua de străzi urbane ar fi de 4455,6 km. După sursele menționate, înainte de al doilea război mondial, 65% erau străzi pavate, iar restul naturale.¹ Informațiile din bugetele locale arată că, în medie, costul unui metru de stradă, de la cea asfaltată la cea cu macadam - piatră sfărâmată bătută - varia între 11,7 mii de lei și 1,5 mii de lei. Cum ponderea lungimii străzilor asfaltate nu depășea 25% din totalul lungimii pavate, considerând și trotuarele asfaltate, un metru liniar, ar putea fi apreciat în medie la 4,2 mii de lei.

Evaluarea mijloacelor și a căilor de transport în comun se face după următoarele norme: pe km de linie de tramvai; conform bilanțului Societății Comunale a Tramvaielor din București, revenea un activ immobilizat de 6279 mii de lei. Considerând aceeași investiție medie și în celelalte orașe, la lungimea traseelor de tramvai de 345 km ar reveni 2166,3 mil. de lei. Troleibuzele și autobuzele se apreciază în medie la 590 mii de lei un autovehicul, în aceasta fiind inclusă și valoarea instalațiilor, atelierelor etc., revenind în total la 182,9 mil. de lei. Astfel, capitalul investit în rețeaua de căi și mijloace de transport ar fi de 2349,2 mil. de lei.

Însumând elementele edilitare comensurabile și estimate după normele propuse, se obține următoarea situație:

Reteaua de apă	• 3 331,3 mil. lei
Reteaua de canalizare	1 753,7 mil. lei
Reteaua și instalațiile de electricitate	3 480,1 mil. lei
Reteaua de transport în comun	2 349,2 mil. lei
Reteaua de străzi	18 713,5 mil. lei
Total	29 627,8 mil. lei

La acestea este necesar să se adauge valoarea parcilor, locurilor de agrement din zonele urbane, a fântânilor arteziene, a piețelor publice, a grădinilor zoologice și botanice, a monumentelor și a restului patrimoniului urban. Cu totul orientativ le apreciem la 5% din capitalul edilic estimat mai sus, respectiv de 1481 mil. de lei.

În ansamblu, stocul de capital edilic poate fi estimat la 31109 mil. de lei.

VIII. Stocul de hrană și sămânță

Stocurile de sămânță din decursul unui an sunt proporționale cu numărul populației și suprafața însămânțată. Folosim și pentru anul 1948 aceeași metodă utilizată la calculul rezervelor în perioadele precedente. Stocul de sămânță se referă, în principal, la culturile de bază agricole, la cereale. Normele de sămânță, cât și cele de hrană sunt la nivel minim; sămânță la ha porumb, 30 kg, iar la păioase, ca medie ponderată, 180 kg la ha, unde s-au luat în considerare și pierderile și reînsămânțările. Consumul mediu de cereale-boabe pe locuitor, luat în calcul a fost de 0,8 kg de persoană pentru o perioadă de șase luni, de la sfârșitul anului curent până în luna iunie a anului următor, când apare noua recoltă de păioase. Prețurile sunt cele din 1938, loco obor, deci producător; ca medie aritmetică a prețurilor din principalele oboare de cereale ale zonelor cerealiere ale țării² situația se prezintă astfel: porumb 3380 lei/t, grâu și celelalte păioase, ca medie ponderată a suprafețelor de însămânțat în 1949, 4340 lei/tona; grâu, 4550 lei/tona. Consumul populației, de 16084 mii de locuitori în 1949, era în medie 25% grâu, cu precădere la orașe și 75% porumb, cu precădere în alimentația rurală.

Suprafața însămânțată cu porumb era,

¹ Paul Săndulescu, *Istoricul pavajelor bucureștene, studii și documente*, București, 1936.

² Breviarul statistic al României, vol. II, 1939, p. 401.

în anul 1949, de 2853 mii de ha, iar la celelalte cereale situația se prezenta astfel: grâu 2785 mii de ha; orz, 535 mii de ha; ovăz, 520 mii de ha; secără, 204 mii de ha; păioase, în total 4082 mii de ha.

Urmând calculele ce se impun, sămânța pentru cererale se estimează la 3478,2 mil. de lei, iar consumul oamenilor la 8647,6 mil. de lei; la această sumă se adaugă 20% din valoarea stocurilor de cereale, ca reprezentând stocurile celorlalte produse agricole cu durate mai mari de șase luni: leguminoase, fructe, oleaginoase, vinuri, alcooluri etc. Se consideră, după explicațiile literaturii de specialitate, că 8% din valoarea stocurilor de cereale ar echivala cu valoarea furajelor uscate pentru animale; se adăugă la valoarea stocului de cereale încă 28% reprezentând 3395,2 mil. de lei.

În total stocul principal de produse agricole, până la recolta următoare se estimează la 15521 mil. de lei. Bineînțeles, că au rămas neevaluate stocurile de carne, de conserve, zahăr, uleiuri și grăsimi din industria mică alimentară, precum și stocurile, de altfel însemnate, de conserve pregătite în gospodăriile locuitorilor. Menționăm că stocurile de produse industriale s-au evaluat la fondurile industrii și ale comerțului.

IX. Stocul de rezervă metalică, monetară și valută convertibilă

Singura formă de avuție națională care în deceniul 1939-1948 nu s-a deteriorat și nu s-a micșorat, ci din contră a sporit, a fost rezerva de metal prețios a Băncii Naționale a României și, parțial, cea de valută convertibilă. În ajunul războiului al doilea mondial, în 1939, rezerva de aur a BNR ajunsese la 135443 kg. aur fin, achiziționată de Banca centrală pentru asigurarea emisiunii monetare. Deși în 1941 BNR suspendă convertibilitatea, iar circulația monetară nu mai era nici asigurată nici garantată de stocul de

aur și devize-aur, Institutul de Emisiune a avut grija, cu sprijinul Guvernului să-și mărească rezerva de metal prețios; cu atât mai mult cu cât BNR avea monopolul achiziționării producției naționale de metale prețioase în care România se situa pe primele locuri în Europa, între 2000-5000 kg aur și 15-25000 kg argint anual, din perioada interbelică.

În 1942 rezerva de aur a Băncii Centrale se estima la 161137 kg, pentru ca în 1945 să ajungă la cifra record de 235 mii kg; cea mai mare parte din plusul achiziționat între anii 1942-1945 provine din plata în aur a petrolului și altor mărfuri exportate în Germania. În trei tranșe, între 1942-1944 s-au primit 54742 kg aur și 110,3 mil. franci elvețieni. Cea mai mare parte din aurul cedat României, Germania îl sustrăse din țările ocupate, astfel că după închiderea războiului el intră în litigiu. Așa că după 1945 din această cauză stocul de metal prețios al BNR se reduce; în 1947 se vinde o cantitate de 2624 kg. pentru achitarea cerealelor cumpărate din SUA, pentru a acoperi nevoile de hrana ale populației în condiții de secetă; alte 18000 kg sunt depuse la Berna, sub autoritatea SUA, pentru stingerea pretențiilor litigiului amintit; mai înainte, în decembrie 1944, în scopul contractării împrumutului Apărării s-au bătut un milion de medalii de aur, care se vindeau numai celor ce subscriseră la împrumut; s-a scos atunci din tezaurul Institutului de Emisiune 5895 kg aur fin.¹ La Reforma monetară din 15 august 1947, s-a declarat obligatorie depunerea de către populație la BNR, contra plată, a aurului, a obiectelor de aur și a devizelor străine; s-au obținut astfel 5387 kg aur și devize străine echivalente a 8654 kg aur.² Ca urmare, la începutul anului 1948 stocul net de metal prețios al BNR era de 190988 kg.

¹ Costin C. Kirițescu, *Sistemul bănesc al leului și precursorii lui*, vol. III, București, 1997, p. 60.

² Costin C. Kirițescu, op. cit., p. 122.

În ceea ce privește stocul de valută, nu avem informații asupra sumei lui, dar credem că în 1948, în condițiile când trei ani consecutivi soldul balanței comerciale a României a fost negativ, din cauza secetei dezastroase din anii 1945-1946, și a marilor obligații de plată ale țării, rezervele de devize apăreau cu totul reduse. Nu se cunoaște suma valutei străine deținută de populație și nici cantitățile de aur și valoarea bijuteriilor rămase în proprietatea ei.

La prețul oficial cu primă de 153333,33 lei/kg de aur în anul 1938, cantitatea de mai sus, de 190988 kg de aur valorează 29284,8 mil. de lei sau la curs oficial cu primă, de 141 lei/\$ SUA, echivalează cu 207,7 mil. \$.

X. Obligațiile financiare externe

De la formarea statului modern, datorită permanentei nevoi de investiții și dezvoltare rapidă, pentru recuperarea întărzierii sale seculare România a fost în continuă solicitare de fonduri externe, și deci perpetuu debitor internațional. În afară de fondurile importate, obligațiile financiare ale țării au sporit prin sarcinile impuse României în urma celor două războaie mondiale, care au avut ca efect, pe termen lung, prin masivele plăti în conturile externe, diminuarea capacitaților interne de acumulare și perpetuare a situației de stat debitor.

Obligațiile financiare externe se constituiau, de regulă, din datoriile de stat și municipale, din capitalurile externe plasate în investiții economice, din diferite forme de credite acordate de peste granită societăților și persoanelor din România etc. Date statistice mai precise asupra obligațiilor externe există numai privind datoria de stat a cărei evidență era ținută de o direcție specială din Ministerul de Finanțe. Pentru celelalte domenii datele ori lipsesc, ori trebuie calculate pe baza surselor existente.

În anul 1948 obligațiile externe ale României - investițiile private de capital, datoria de stat veche și cea nouă, impusă țării prin Tratatul de pace postbelic - au ajuns la cel mai mare volum din istoria sa modernă. Astfel că avuția națională apără grevată de un pasiv fără precedent în condițiile în care capacitatele de producție erau încă departe de nivelul normal.

Datoria de stat externă antebelică, după datele Ministerului de Finanțe, reprezentată în diferite valute se estima la 45227,6 mil. de lei¹; cifra este subapreciată întrucât valutele sunt echivalate în lei la cursul oficial, fără primă, din anul 1934; ulterior, după 1935, BNR devalorizând cu 38% leul a acordat prime la cumpărarea valutelor de 38%, iar din ianuarie 1939 de 107%, pentru ca în martie 1940 să coboare la prima generală de 90% față de cursul oficial. Din anul 1941 România, intrând în război, sisteză, până la încheierea păcii, plata datoriilor sale externe; cu mici modificări deci volumul datoriei externe a rămas același și în toată perioada postbelică, până când statul român a început tratative (în deceniul săse) pentru reglementarea acestor obligații. Pentru stabilirea pasivelor avuției naționale din anul 1948 acceptăm volumul datoriei externe conform datelor Ministerului de Finanțe, dar la cursul oficial cu primă, din 1938; folosim, de asemenea, tot prețurile din acel an pentru 1948, în vederea estimării diferențelor componente ale activului avuției naționale.

Menționăm că Ministerul de Finanțe plătea datoria externă² prin BNR, de la

¹ Expunere de motive la bugetul general al statului pe exercițiul 1946/1947, București, 1946, p. 65.

² După Expunerea de motive la bugetul general al statului, pe exercițiul 1946/1947, pe categorii de valute, datoria externă se prezenta astfel în mil. unități monetare: lire sterline - 30,96; fr. fr aur - 299,8; lei aur - 28,9; dolari aur (de până la 1934) - 36; dolari devalorizați după 1934 - 47,2; florini olandezi - 0,5; fr. el-

care cumpăra valuta, pe cursul oficial cu primă aceasta contabilizându-se într-un cont special; astfel va trebui să aducem corecturile necesare adăugând prima la diferențele valutate. Rezultatul calculului este suma de 65993,9 mil. de lei, pe care o considerăm ca datoria externă a țării în anul 1948, plus dobânzile cuvenite.

Între anii 1946-1947, România a contractat, din necesități imperitative, împrumuturi externe pe termen scurt, de 3-5 ani, în sumă de 27 mil. de dolari SUA ceea ce la cursul anului 1938 de 140 lei, ar reprezenta 3807 mil. de lei. Obligațiile externe contractate ale României se evaluază la minimum de 69800,9 mil. de lei.

Un capitol important al pasivului finanțier al României¹ rezulta din urmările celui de-al doilea război mondial, din o-

vețieni - 97,4; coroane ungare - 7,5; fr. fr. 1928, după stabilizare - 1257,3. Cursul oficial, fără primă, al anului 1934, cu care s-au calculat valutale a fost: lira sterlină - 414,3 lei; S aur - 167,18 lei; fr. fr. - aur - 32,26 lei; fr. - 1928 - 6,55 lei; fr. elvețieni - 23,46 lei; fl. olandez - 55,54 lei; S 1934 - 102,64 lei; Pentru recalcularea datoriei externe a României la valoarea reală s-au folosit următoarele cursuri oficiale medii cu primă rotunjite: lira sterlină - 690 lei; S aur - 230 lei; S 1934 - 140 lei; fr. fr. aur - 44,50 lei; leu aur - 44,50 lei; fr. elvețian - 32,40 lei etc.

¹ O lucrare care abordează, cu documentare de primă sursă, valoarea efortului finanțier al României în susținerea războiului antihitlerist și a despăgubirilor și restituiriilor către Puterile Aliante, respectiv către Uniunea Sovietică, în perioada 23 august 1944-31 martie 1947, aduce numeroase date și efectuează calcule ale acestora în relație cu venitul național al României din perioada respectivă. Materialul prețios utilizat ar fi dobândit valoare mai mare dacă relațiile cifrice ar fi avut claritatea necesară, iar categoriile economice de bază ar fi fost înțelese și utilizate conform conținutului lor. Este riscant să se constate, de pildă, că în perioada 12 septembrie 1944-31 martie 1947 cheltuielile generate de urmările războiului ar fi consumat întregul venit național al perioadei. Se poate pune problema cu ce au trăit cei 16 milioane locuitori ai țării în cei trei ani.

bligațiile prevăzute în Tratatul de pace cu Puterile Aliante; despăgubirile de război și restituiriile de valori și materiale luate în timpul războiului din teritori străine erau în al patrulea an de plată. În literatură economică românească nu s-au făcut studii asupra perioadelor de plată și cuantumului acesteia. Ca urmare, repartizând cei 300 mil. de dolari despăgubiri de război către Uniunea Sovietică, precum și cca 500 mil. de dolari, presupusa valoare a restituiriilor din cei șase ani, 1944-1949, ca perioadă de plată, ar reveni anual 133,3 mil. de dolari; pentru cei doi care au mai rămas, 1948 și 1949, ar mai fi fost o datorie de plată de 266,6 mil. de dolari. Transformând în lei 1938, suma ar reprezenta 37324 mil. de lei

În total datorile externe de stat ale României se puteau estima la minimum 107124,9 mil. de lei.

În ceea ce privește investițiile externe directe în economie, cercetările încă nu au abordat tema pentru anii postbelici în profunzime, în parte și din cauza informației precare și a inflației dezlănțuite după 1944, care a dezorganizat piața valorilor și a sporit dificultatea aducerii acestor valori la un numitor constant.

Un studiu elaborat în Institutul de Economie Națională datorat cercetătorilor I. Ionescu și Gh. Leca arată că plasamentele externe în societățile anonime din România, exprimate în capitalul social, erau de 38063 mil. de lei valuta 1938 și reprezentau 53% din totalul capitalului, restul de 47% aparținând întreprinzătorilor autohtoni. Nu am avut posibilitatea să verificăm datele menționate întrucât în sursă² nu se dău explicații metodologice. Chiar dacă cifra de 38 mld. de lei ar fi reală, ea este însă mult mai redusă decât substanța capitalului, întrucât fondurile proprii investite ale societăților pe acțiuni din economie se constituie nu numai din capitalul social, ci și din alte

² Institutul de Economie Națională, Caiet de studiu nr. 84, Studii de istorie a economiei României, 1945-1948, București, 1982, p. 207.

fonduri care sunt mai mari decât capitalul pe acțiuni.

În scopul obținerii mărimii integrale a fondurilor proprii se vor adăuga capitalului social din anul 1948 și celelalte fonduri în proporția bilanțului din anul 1938¹, considerând că nu pot fi diferențe sensibile în structura pasivului din cele două perioade.

În 1938 ponderea capitalului social în totalul fondurilor proprii era de 32%². Astfel, calculând cu această pondere, totalul fondurilor proprii ale societăților pe acțiuni din România cu capitalul extern, se exprima în 118947 mil. de lei. Aceste statistici nu arată alte categorii de obligații față de străinătate ale firmelor particu-

lare, ale persoanelor private sau ale altor subiecți. De asemenea, nu se cunosc drepturile acestor categorii asupra străinătății, care oricum, din cauza penuriei de capital autohton nu puteau fi însemnate.

Având cele două categorii principale de obligații financiare ale țării față de străinătate, cu mențiunea că alte categorii necomensurate au o importanță mult mai redusă, se poate estima că pasivul avuției naționale a României, în 1948, a ajuns la suma de 226070 mil. de lei.

În sinteză, avuția națională a României în anii 1947-1948, se prezenta, prin componente și structurile sale, în felul următor:

Tabelul nr. 1

Activ	Suma mil. lei	Total parțial mil. lei	Total mil. lei
I. Agricultura și silvicultura			433 509
1. Pământul agricol		274 100,5	
1.1. pământul arabil	200 947,5		
1.2. pășunile naturale	28 905,0		
1.3. fânețele naturale	35 073,3		
1.4. plantațiile de vii	5 305,0		
1.5. livezile de pomi	3 869,7		
2. Fondul forestier		70 387 8	
2.1. fondul forestier	57 294,0		
2.2. resursele secundare	13 093,8		
3. Lacurile, băile și terenurile inundabile		9 356 0	
4. Septelul		46 047 1	
5. Mașinile și instrumentele agricole		33 617,6	
II. Clădirile și locuințele		224 825	224 825
III. Bunurile de consum		39 233	39 233
IV. Transporturile și comunicațiile		105 875,7	105 875,7
1. Căile ferate	70 204,0		
2. Drumurile publice și autovehiculele	21 454,0		
3. Transporturile pe apă	1 483,0		
4. Transporturile aeriene	436,0		
5. Poșta și telecomunicațiile	7 298,7		
V. Fondurile industriale		149 725,0	149 725 0
1. Industria extractivă	62 496,2		
2. Industria prelucrătoare inclusiv cea meșteșugărească	82 187,5		
3. Industria electrică	5 041,3		
VI. Fondurile comerciale		68 818,0	68 818 0
VII. Capitalul edilitar		31 109,0	31 109,0
VIII. Stocurile de sămânță și hrană		15 521 0	15 521,0
IX. Stocul de metal monetar, rezervă monetară și valutară		29 284,8	29 284,8
Total activ			1 097 900,5
Pasiv			226 072
1. Obligații financiare externe			871 828,5
Activ net			

¹ Aceasta pentru că după anul 1940 nu s-a mai constituit și publicat de către Direcția Generală de Statistică bilanțul general și statistică societăților pe acțiuni, inaugurate în anul 1913 și continue între anii 1920-1940.

² Calculat după Statistica Societăților Anonime din România, vol. XXI, 1939, București, 1940.

Activul total brut al avuției naționale în anii 1947-1948 reprezenta 1097900,5 mil. de lei, respectiv aproape 1098 miliarde de lei valută 1938; din aceasta se deduc 226072 mil. de lei și se obține activul net al avuției României de 871,9 miliard de lei.

Raportat la populația țării din anul 1948 revin, în cifre rotunjite, 69 mii de lei avuție brută pe locitor și, respectiv, 55 mii de lei avuție netă. Obligațiile externe se ridicau la cca 14 mii de lei pe locitor sau

26% din avuția netă.

La fel de importantă pentru studiu nostru este și structura avuției naționale, pe sectoare și în comparație cu perioada antebelică.

Tabelul nr. 2

Structura avuției naționale din perioada 1947-1948, pe sectoare și pe locitor comparativ cu anii 1938-1939

Sectoare	mii lei pe locitor		Ponderi în avuția națională	
	1947-1948	1938-1939	1947-1948	1938-1939
Agricultura, stocul de sămânță și hrană	28,3	28,7	41,0	39,3
Clădiri, locuințe și bunuri de consum durabile	16,6	20,3	24,0	27,8
Transporturi și comunicații	6,7	7,4	9,7	10,1
Industria	9,4	8,3	13,6	11,4
Comerțul	4,3	6,0	6,2	8,2
Sectorul edilitar	2,0	1,2	2,9	1,6
Stoc de metal monetar	1,8	1,2	2,6	1,6
Total activ brut	69,1	73,1	100,0	100,0
Obligațiile financiare externe	14,2	6,1	20,6	8,3
Total activ net	54,8	67,0	79,4	91,7

Datele tabelului nr. 2 pun în evidență scăderea absolută a avuției pe locitor în deceniul 1938-1947 de la 73,1 mii de lei la 69,1 mii de lei; reducerea cea mai importantă s-a situat în sectorul construcțiilor de clădiri și locuințe și cel al comerțului; în schimb, unele sectoare își măresc patrimoniul; între acestea industria, de la 8,3 mii de lei la 9,4 mii de lei, cel edilitar, precum și rezerva de metal prețios a BNR.

Activul național apare încărcat cu obligațiile financiare externe la nivel peste dublu față de 1938-1939, aceasta sporind de la 6,1 mii de lei pe locitor la 14,2 mii de lei.

Modificări ușoare în compoziția avuției naționale pe locitor apar tot atât de clar și în structura ei în cele două momente. Singura deplasare substanțială vizează obligațiile externe ale patrimoniului material al țării; față de 8,3% în 1938-1939, avuția națională în anii 1947-1948 este grevată cu 20,6% sau peste o cincime din activul net; este cea mai mare cotă care a împovărat la plăta externă, în epoca modernă, națiunea română.

Celelalte componente ale avuției na-

ționale au rămas la ponderi apropiate, ceea ce arată că nu s-au produs modificări semnificative în profilul și structura patrimoniului material și de producție al țării. Este, evident, doar elementul general de diminuare a activului avuției naționale.

Pentru a crea cititorului o imagine de comparabilitate, printr-o unitate monetară mai cunoscută și generală, dolarul SUA, subliniem că la cursul de 140 lei 1 dolar (cursul anului 1938), avuția brută pe locitor se exprima în anii 1947-1948, în 493,6 dolari, cea netă în 391 dolari, iar obligațiile externe în 101,4 dolari.

În același scop menționăm că în anii 1938-1940, avuția pe locitor a SUA era de 2673 de dolari, a Germaniei - 2710 dolari, a Franței - 1352 de dolari, a Elveției - 3071 de dolari, a Japoniei - 1334 de dolari, a Indiei - 226 de dolari, iar a României de 522 de dolari. În intervalul 1938-1948 avuția pe locitor a unor țări ca SUA, India etc. care nu au suportat războiul pe teritoriul lor, a sporit; din contră, în toate țările beligerante ale Europei consumul de avuție națională a